

Det teologiske Menighetsfakultet

Spesialavhandling Cand. Theol.

Dåpssamtalen

– det viktige første møte mellom foreldre og kirke

Eva Marie Jansvik

Veileder Heid Leganger - Krogstad

En avhandling i religionspedagogikk

AVH504, Høsten 2009

Forord

Etter å ha gjort noen erfaringer på å gjennomføre dåpssamtaler i forbindelse med stiftspraksis våren 2009, fant jeg ut at jeg å ta tak i dåpssamtalen og arbeide med den, ettersom jeg tar sikte på et liv i prestedtjeneste hvor dåpssamtaler vil være en sentral del av arbeidshverdagen. Min erfaring er at det var vanskelig å snakke med foreldrene om tro og dåpens innhold, og at tiden ikke strakk til for å komme gjennom det jeg hadde ønsket å ta opp i samtalene. Siden den tid har jeg snakket med flere medstudenter og prester, og jeg opplever at alle har tilsvarende erfaring.

Dåpssamtalen er en unik inngangsport til kirken og et liv i tro - både for barnet og familien. Når den samtidig er så kompleks og utfordrende blir jeg motivert til å jobbe grundigere med hvordan kirken kan gjennomføre disse samtalene.

Jeg ønsker å takke min veileder, Heid Leganger - Krogstad for raushet, tillitt og viktige innspill og korrigeringer. Jeg vil også takke venner, medstudenter og kollegaer i Uranienborg menighet, som har gitt inspirasjon, gode innspill og ideer.

Innhold

1. Innledning

1.1 Bakgrunn

1.2 Problemfelt og problemstilling

1.3 Materiale

1.4 Avgrensning og bruk av begreper

1.5 Metode og disposisjon

2. Kirkelig perspektiv

2.1 Teologiske momenter i ny dåpsliturgi

2.2 Presten som symboliserende, samhandlende og strategisk leder

2.3 Revisiting relational youth ministry

3. Sosiologisk perspektiv

3.1 Relasjonskompetanse

3.2 Foreldre og familieliv i Norge i dag

4. Dåpssamtalen

4.1 Kirkens utfordringer i møte med unge foreldre i en postmoderne tid

4.2 Kommunikasjon

4.3 Prestens rolle i dåpssamtalen

4.4 Involvering

4.5 Trosopplæring

4.6 Faddere

5. Dåpssamtalen i praksis

5.1 Forberedelse

5.2 Forslag til gjennomføring av dåpssamtale

5.3 Utvidelse av dåpssamtalen og invitasjon videre

6. Oppsummerende konklusjon

Litteratur

1 Innledning

1.1 Bakgrunn

Dåpssamtalen kan være et avgjørende første møte mellom unge foreldre og kirken. Mange foreldre som oppsøker kirken for å la barnet sitt døpe, har ikke vært i kontakt med kirken siden de stod som konfirmanter. I mange tilfeller er derfor dåpssamtalen første møtet mellom prest og dåpsforeldre, mellom kirke og dåpsforeldre. Mennesker i en ny livssituasjon oppsøker kirken for å be den om å utføre en tjeneste. Dette er en ny åpen situasjon.

Mitt inntrykk er at mange foreldre først og fremst ønsker å la sine barn døpe på grunn av tradisjon, og at de ikke nødvendigvis ønsker å bli involvert i menigheten. Samtidig erfarer jeg at dåpssamtalen for mange prester er svært krevende og utfordrende. Prester ønsker gjerne å formidle dåpsteologi og hva kristen oppdragelse innebærer i dåpssamtalen, men jeg har inntrykk av at mange opplever at de ikke når gjennom til foreldrene med det de vil formidle. Jeg tror mange prester kjenner på en utilstrekkelighet i forbindelse med dåpssamtalen. Mitt inntrykk er at presten kan tenke at ideelt sett skal man i løpet av en dåpssamtale bli litt kjent med dåpsforeldrene, snakke om tro og kristne tradisjoner, om hva den nye livssituasjonen de står i innebærer, om oppdragelse, informere om menighetens trosopplæringsstilbud, snakke om dåpens betydning og forberede dåpsgudstjenesten. Jeg tror svært få vellykkede dåpssamtaler inneholder alle disse punktene. Tiden strekker ikke til og i mange tilfeller mangler den gode kommunikasjonen som forutsettes for å samtale om disse temaene på en god måte. Mitt inntrykk er dessuten at dåpssamtalen ofte ikke fungerer som en inngangsport til menighetens og troens liv, men at det blir med det ene møtepunktet i forkant av dåpsgudstjenesten, og at kirken ikke møter foreldrene igjen før de eventuelt kommer med neste barn til dåp eller i forbindelse med en annen viktig hendelse i livet. Jeg har også en opplevelse av dåpssamtalen oppleves som noe av det mest utfordrende for prester i deres arbeidshverdag. Vi skal se på hva noe av årsaken til dette kan være.

Mot slutten av 1960- tallet ble det bestemt at prestene skulle gjennomføre en samtale med foreldre i forkant av dåpen, både for at foreldrene skulle få vite hva de ble med på ved å la sine barn døpe i kirken, men også for at kirken skulle ta sin egen dåpspraksis mer på alvor og rette opp det uforpliktende ved dåpen (*Dåpspraksis og dåpsopplæring i Den norske kirke* 1982: 79). Dåpssamtalen har siden blitt etablert som vanlig praksis i forbindelse med barsedåp i Den norske kirke. I 1982 ble det utarbeidet en utredning av representanter fra Kirkerådet og IKO. Bakgrunnen for utredningen var at mange prester var urolige for kirkens

dåpspraksis og resultatet av den var ment til å gi inspirasjon og hjelp til å drøfte veien videre med det oppdrag kirken har fått: døpe og lære (*Dåpspraksis og dåpsopplæring i Den norske kirke* 1982: 10-15). I denne utredningen ble det slått fast at dåpssamtalen var kommet for å bli, at den har egenverdi, men også at den bør sees som et ledd i en større plan for dåpspraksis og dåpsopplæring (*Dåpspraksis og dåpsopplæring i Den norske kirke* 1982: 79).

Det ble gjort en spørreundersøkelse blant landet prester i forkant av utredningsarbeidet. Et spørreskjema ble i 1980 sendt til et representativt utvalg av landets prester. Undersøkelsen viste at prestenes hovedintensjon med samtalen var å forklare dåpens innhold og dens betydning for barnet, og deretter var deres mål å understreke oppdrageransvaret foreldrene påtar seg ved dåp (*Dåpspraksis og dåpsopplæring i Den norske kirke* 1982: 80).

Eva Reimers, en svensk pastor og forsker, har gjort en undersøkelse av hvorfor foreldre fortsetter å komme med barn til dåp i kirken i et såkalt sekularisert samfunn. I intervjuer med 17 foreldrepar fant hun blant annet frem til at dåpsforeldre ser på dåpen som en meningsfull rite som gjør deres barn til menneske, dem selv til foreldre og som forankrer barnet og dem selv i sammenheng til familien og slekten. Reimers undersøkelse viser at mennesker som vanligvis betraktes som sekulariserte, anvender dåpen som en livssyklusrite, men er ikke nødvendigvis opptatt av hvilken mening kirken tilskriver dåpen (Reimers 1995: 104). Også i Norge ser vi liknende holdninger. Rune Øystese var leder for prosjektet *Dåpsopplæring i hjem og familier* i Bjørgvin bispedømme, og prosjektets resultat presenteres i *Foreldreundersøkelsen- dåpsopplæring i hjem og familie*. Denne undersøkelsen viser blant annet at 73 prosent av de ca. 300 foreldrene som ble spurt, vil la sitt barn døpe på grunn av tradisjon. Både Øystese og Reimers ser i sine undersøkelser at dåpshandlingen gir en opplevelse av å stå i en sammenheng. Ida Marie Høeg har også funnet liknende i sitt arbeid med medlemsundersøkelse og barnedåp i Den norske kirke. Høeg har arbeidet med undersøkelsen *Folkekirke 2000* hvor om lag tre tusen medlemmer av Dnk har svart på spørsmål om Dnk, hvorav 15 spørsmål om dåp. Høeg har sett på foreldrenes begrunnelse for å velge barnedåp, og hun skriver at tradisjonsaspektet i dåpen, i tillegg til at de selv er døpt og at dåpen gir bedre mulighet for å velge selv senere i livet, er foreldrenes viktigste motiver for valg av dåp. Hun har også funnet at omtrent halvparten av kirkens medlemmer som har døpt ett eller flere barn har en religiøs begrunnelse for dåpshandlingen (Høeg 2002: 11).

Jeg tror det kan det oppstå en konflikt mellom de to partenes intensjon som kan gi oss én forklaring på hvorfor dåpssamtalen kan være en krevende og utfordrende oppgave for presten

og hvorfor den kanskje ikke alltid er vellykket. En annen årsak kan være tid. Både prester og småbarnsforeldre opplever tidspress, hvilket kan ødelegge for god kommunikasjon, særlig dersom samtalen skal foregå mellom mennesker som ikke har møtt hverandre før. Så hvordan møter vi dåpsforeldrene? Hva kan vi gjøre for at dåpen ikke bare blir et drop-in i kirken? Hvordan snakker presten med foreldrene i dåpssamtalen? Hvordan åpner vi for at dåpsbarnet og dets familie involveres i menigheten? Hvordan er vi med på å skape tro og tilhørighet til kirken?

Det foregår en trosopplæringsreform i Den norske kirke i dag. I 1999 ble det ved kongelig resolusjon nedsatt et utvalg som blant annet skulle ”kartlegge og beskrive behovet for en organisert kirkelig dåpsopplæring i lys av samfunnsutviklingen og endringene i skolens kristendomsundervisning” (NOU 2000: 26: 9). Resultatet av utredningen ble *NOU 2000: 26* ”...Til et åpent liv i tro og tillitt”: *Dåpsopplæring i Den norske kirke*, hvor utvalget anbefalte at dåpsopplæring skulle bli en lovfestet rett for alle døpte, med den forutsetning at det ble gitt nødvendige økonomiske ressurser (NOU 2000: 26 : 12). Reform av kirkens trosopplæring ble vedtatt av Stortinget 27. mai 2003 (St.meld. nr. 7, 2002-2003) og ble iverksatt i 2004.

Reformen har gått ut på å utvide kirkens opplæring og gi et bredt og systematisk tilbud til alle barn fra de døpes til fylte 18 år. I perioden 2003-2008 har det blitt utdelt midler til trosopplæringsprosjekter over det ganske land. I dag er det utarbeidet en ny trosopplæringsplan, *Gud gir - Vi deler*. Planen er basert på erfaringene fra trosopplæringsreformens forsøks- og utviklingsfase og er en kombinasjon av en rammeplan og et ressursdokument som skal gi hjelp til arbeidet med lokale planer for trosopplæring. Planen ble vedtatt på Kirkemøtet i november 2009 og blir dermed lovfestet, og Den norske kirke har nå på nytt lyst ut utviklingsmidler til trosopplæringsprosjekter. Målet for trosopplæringen er at kirken skal gi “en systematisk og sammenhengende trosopplæring som fremmer kristen tro, gir kjennskap til den treenige Gud og bidrar til livstolkning og livsmestring for alle døpte i alderen 0–18 år, uansett funksjonsnivå” (*Gud gir Vi deler* 2009: 3).

Bakgrunnen for dåpssamtalen, konflikten mellom prestens og dåpsforeldrenes forventning til dåpen og trosopplæringen i Den norske kirke er bakgrunnen for denne avhandlingen. Jeg skal nå presisere nærmere problemfeltet jeg vil arbeide med.

1.2 Problemfelt og problemstilling

Omtrent 50.000 barn døpes hvert år i Den norske kirke (St.melding nr. 7, 2002: 14) og i den

forbindelse får kirken anledning til å møte og samtale med en rekke mennesker som vi vanligvis ikke møter i kirken. I dåpen blir dåpsbarnet innlemmet i kirken ,og foreldre, faddere og menigheten får et ansvar for å hjelpe barnet ”til å leve og vokse i den kristne tro” (*Reform av kirkens gudstjenesteliv - Forslag til ny dåpsliturgi* 2008: 7). Dåpssamtalen er en mulighet til å invitere dåpsfamilien inn i kirkens liv og til å samtale med foreldrene om tro og kristenliv. Dåpen er dessuten utgangspunktet for trosopplæring. Dåpssamtalen er ofte barnets første møte med kirken og i mange tilfeller har ikke foreldrene vært i kontakt med kirken siden konfirmasjon eller eventuelt vielse. Nettopp derfor ønsker jeg å jobbe med hvordan kirken kan ta godt imot dåpsfamilien og gi en god innbydelse til videre deltakelse i menighetens trosopplæringstilbud. Jeg er opptatt av hvordan kirken og dens medarbeidere kan møte dåpsfamiliene på en best mulig måte - på en måte som fremmer tilhørighet. Jeg ønsker å se på prestens rolle i dåpssamtalen, hvordan kirken tar imot dåpsfamilien og oppfølging av dåpsbarnet inntil ett år etter dåpen.

I avhandlingen drar jeg nytte av at mange har jobbet med dette emnet før meg. Velaug Gjesdal skrev i 2007 en masteravhandling om hvorfor og hvordan Den norske kirke bør samarbeide med familien i opplæringen av den dømte i en avhandling med tittelen; ”*Sammen med denne menighet*” - *Familien i Den norske kirkes dopsopplæring*. Hennes avhandling er skrevet i kirkelig undervisning og hun legger vekt på det pedagogiske aspektet ved oppfølgingen av den dømte. Hun setter fokus på samarbeidet mellom kirken og foreldrene. Mitt fokus vil også være på kirkens møte med dåpsfamilien og særlig dopsforeldrene med tanke på oppfølging av den dømte, men tidsrommet jeg forholder meg til vil være knyttet til dops-gudstjenesten og de møtene man får med dåpsfamilien i den forbindelse (dopsamtale) og inntil ett år etter dåpen.

Også Cecilie Holdø skrev i 2008 en avhandling i kirkelig undervisning om dopsamtalen. Hennes fokus er kommunikasjon og tema er *Dopsamtalen mellom det hellige og alminnelige - kirkens utfordringer i møte med unge foreldre i en postmoderne tid*. Hun har sett på hvordan kirken kommuniserer med mennesker påvirket av postmoderniteten, og kommer med konkrete forslag til hvordan man kan gjennomføre dopsamtale. Holdøs avhandling har gitt mange gode innspill og en presentasjon av hennes arbeid kommer i kapittel 4. Hun har imidlertid sett på dopsamtalen med et kateketisk perspektiv, mens mitt utgangspunkt er prestens rolle i forbindelse med dops og dopsamtalen.

Sjur Isaksen, universitetslektor på MF, har også jobbet med dopsamtalen. Han gir en god innføring i hva kirken må være seg bevisst i møte med dåpsfamilien og fremmer særlig kirkens *sjelesørgeriske* ansvar overfor dåpsfamilien. Hans hefte *Med et nyfødt barn i våre*

hender er metodisk og ment å være til hjelp for kirken i forbindelse med dåpssamtale. Dette heftet angir i liten grad et teoretisk rammeverk, og derfor vil mitt bidrag supplere dette heftet ved å presentere noen teorier som kan bidra til å se hvordan kirken kan ivareta dåpsfamilien.

Presteforeningen utarbeidet en bok i 2002 i forbindelse med trosopplæringsreformen i Dnk, *Himmelgaven*. Denne boken har en rekke artikler, blant annet av Eva Reimers og Cecilie Holdø, og boken tar tak i både dåpsteologi, dåpsforeldrenes perspektiv, og ulike strategiske og metodiske perspektiv. Boken har svært mange gode og vikitge innspill. Denne boken kom imidlertid forut for trosopplæringsreformen i Den norske kirke, og det kan være naturlig å drøfte og gjennomgå temaer knyttet til dåpssamtalen i lys av reformen, derfor har jeg i liten grad tatt denne boken i bruk.

Mitt bidrag til arbeidet med dåpssamtale vil være ved å fokusere på kirken første møte med dåpsfamilien i forbindelse med spedbarnsdåp og på hvordan kirken møter dåpsfamilien, og hvordan vi involverer og inviterer videre. Derfor blir *relasjon* et nøkkelord i denne sammenheng. Jeg ønsker å se på prestens rolle, hvordan presten arbeider med dåpssamtalen med fokus på relasjonsbygging og hvordan hun involverer medarbeidere.

For å kunne kommunisere godt med og bygge relasjon til dåpsfamilien, må vi vite hvem de er. Derfor kommer jeg til å hente inn informasjon om hvem dåpsforeldrene er og hvordan det er å være småbarnsforeldre i Norge i dag. Jeg vil presentere en sosiologisk teori om småbarnsfamiliene og småbarnsforeldre og ut ifra dét se på hvordan kirken bør møte dem ut ifra deres livssituasjon og behov. I denne sammenheng ser jeg på undersøkelser som er gjort av dåpsforeldres forventninger til og opplevelser av kirken i forbindelse med barnedåp.

Mitt fokus vil være på tiden før og umiddelbart etter dåpen. Av hensyn til medstudent som på nåværende tidspunkt skriver om oppfølging av dåpsbarnets nettverk, har jeg valgt å kun se på hvordan vi møter dåpsforeldrene og hvordan vi i større grad kan inkludere fadderne. Jeg fokuserer særlig på dåpsfamiliens aller første møter med kirken i forbindelse med dåp; de møtepunktene kirken inviterer dåpsfamilien til i forbindelse med barnedåp, og oppfølgingen av dåpsfamilien det første året etter dåpen. Jeg ønsker også å komme med konkrete forslag til gjennomføring av dåpssamtale. Jeg tar utgangspunkt i forslagene til Cecilie Holdø, sammenstiller og supplerer disse med mine ideer og kommer med innspill og forslag til kirkens møte med dåpsfamilien i forbindelse med barnedåp.

Med utgangspunkt i følgende spørsmål vil jeg arbeide med dåpssamtalen; *Hvordan legger*

kirken opp dåpssamtalen slik at den blir en god inngangsport til menigheten for barnet og familien? Hvordan kommuniserer vi med dåpsforeldre i dåpssamtalen? Hvilken rolle spiller presten i dåpssamtalen? Hvordan møter vi dåpsfamilien, hvem møter dem, hva snakkes det om? Hva gjør vi for å involvere dåpsfamilien i menigheten? Hvordan kan vi i større grad involvere faddere?

Jeg har formulert følgende problemstilling: *Hvorfor og hvordan skal presten gjøre menighetens dåpssamtale relasjonsbasert?*

1.3 Materiale

Hva kirken formidler om dåp gjennom dåpsliturgien, diskuteres i liturgireformen som pågår i Den norske kirke i dag. I *Dåpsopplæring i Den norske kirke: delrapport, Kirke/stat – utvalget* fra 2001 presenteres teologiske grunnlag for dåpsopplæring i Den norske kirke. Dette sammen med Kirkerådets oppsummering av hørings svar, *Gudstjenestereformen/dåp – oppsummering av hørings svar*, vil jeg ta utgangspunkt i idet jeg drøfter hva kirken formidler gjennom dåpsliturgien og i dåpssamtalen.

I et forsøk på å forstå bedre prestens rolle og hvordan hun kan fungere som en god leder, har jeg valgt å presentere Fredrik Saxegaards artikkel ”Presten som symboliserende, samhandlende og strategisk leder – en modell for sokneprestens lederskap i folkekirken” trykket i *Halvårsskrift for praktisk teologi* høsten 2009.

Jeg har hentet inn materiale fra ungdomsteologi i denne oppgaven. Andrew Root, professor i ungdoms- og familieteologi på Luther seminary i Minnesota, har skrevet og jobbet med ”relational youth ministry”. Jeg tror denne type ungdomsarbeid kan ha overføringsverdi til menighetens arbeid for de øvrige aldersgruppene, og vil derfor beskrive hans teori knyttet til relasjonsbasert ungdomsarbeid med en forventning om at dette er noe vi også kan bruke i kirkens møte med dåpsforeldre.

Videre opplever jeg at det vil være meningsfullt å se på relasjoner i et sosiologisk perspektiv, og vil derfor presentere Odd Harald Røkenes materiale knyttet til relasjonskompetanse og kommunikasjon, og om utvikling av relasjonskompetanse i boken *Bære eller breste-kommunikasjon og relasjon i arbeid med mennesker*. Denne boka gir en introduksjon til

kommunikasjons - og relasjonsteori knyttet til samhandling i ulike yrkessammenhenger, og kan være nyttig i refleksjonen rundt hvordan vi bygger relasjon i en yrkessammenheng.

Litteraturen jeg bruker i en sosiologisk kartlegging av dåpsforeldrene, er først og fremst hentet fra boken *Det norske samfunn*, men en del materiale er også hentet fra Statistisk sentralbyrås nettsider. Jeg har også hentet inn litteratur knyttet til familiepedagogikk og familiepsykologi.

For å beskrive dåpsforeldres forhold og forventninger til, og erfaringer med kirken, har jeg hentet materiale fra undersøkelser gjort i forbindelse med dåp og trosopplæring i Norge og i Sverige. Ida Marie Høegs presentasjon og refleksjon rundt funnene i undersøkelsen, *Folkekirke 2000*, er et viktig bidrag. Foreldreundersøkelsen gjort i Bjørgvin bispedømme, og medlemsundersøkelsen presentert i Eva Reimers undersøkelse i Sverige, er også relevante idet vi ser på forholdet mellom dåpsforeldre og kirken og dåpsforeldres syn på dåp.

I siste del av oppgaven, hvor jeg skal forsøke å komme med konkrete forslag til hvordan kirken kan gjennomføre dåpssamtale, vil jeg hente inspirasjon fra noe av det andre har skrevet før meg om dåpssamtalen, i særlig grad Cecilie Holdøs avhandling og Sjur Isaksens *Med et nyfødt barn i våre hender*.

Henvisninger til annen litteratur vil også forekomme, men det er de overnevnte som har vært til størst inspirasjon og hatt mest innflytelse i denne spesialavhandlingen.

1.4 Avgrensning og bruk av begreper

Jeg vil fokusere på det som skjer før og rundt selve dåpen mellom kirken og dåpsfamilien. De innspillene jeg kommer med når det gjelder trosopplæring, vil være knyttet til barnets første leveår, fordi jeg kommer til å foreslå at dåpssamtalen ikke bare skjer før dåpen, men også i etterkant.

Dåpssamtalen står i en klar sammenheng med dåpsgudstjenesten. Dåpssamtalen er en forberedelse til nettopp dåpsgudstjenesten. Dåpssamtalen er for mange et første møte med kirken siden konfirmasjon, og jeg vil fokusere på den muligheten kirken har for å ta godt imot i den forbindelse. Derfor er det ikke mulig i denne omgang å gå inn på selve dåpsgudstjenesten og hvordan den gjennomføres på en god og inkluderende måte. Jeg kommer derfor ikke til å gå inn på liturgi og praktisk gjennomføring av gudstjenesten. Men

dåpssamtalene er en forberedelsessamtale, derfor kommer jeg til å se på nettopp hvordan man forbereder gudstjenesten, og det dåpsfamilien skal være med på, i den forberedende samtalen.

Trosopplæring og dåpsgudstjenesten er ikke i fokus i denne oppgaven, men siden det sentrale ved dåpssamtalen er å snakke om, forberede og informere om dåpsgudstjenesten og dåpsopplæring, vil jeg naturligvis komme med noen tanker om gjennomføring av dåpsgudstjenesten og trosopplæring der det er naturlig.

Med *dåpsfamilie* mener jeg foreldrene til dåpsbarnet og eventuelle søsken. Ellers velger jeg å omtale dåpsbarnets øvrige familie og gjester i dåpen, som *dåpsfølget*. *Fadderne* er en del av barnets nettverk og de har en sentral rolle i dåpsfølget.

Dåp er én av kirkens *kasualia*. *Kasualia* er kirkelige handlinger som dåp, konfirmasjon, vigsel og gravferd (Skjevesland 1997: 12).

Da Stortinget 27.mai 2003 behandlet innstillingen fra Kirke, utdannings- og forskningskomiteen om Trosopplæringsreformen, ble en ny og annerledes fase i historien om dåpsopplæringens plass og funksjon i Den norske kirke innledet (Hauglin 2008: 13).

Hensikten med reformen har vært å sikre alle menigheter muligheten til å tilby en systematisk trosopplæring til alle døpte fra 0 til 18 år, siden skolen ikke lenger har ansvaret for kirkens dåpsopplæring. Stortinget understreket at dersom Den norske kirke fortsatt skulle være en bred folkekirke, var det avgjørende at barn og unge fikk grunnleggende kunnskap om den kristne tro og ble gitt støtte til å mestre sitt liv i lys av denne tro (Hauglin 2008: 193). Dette er bakgrunnen for at en videreutvikling av Den norske kirkes dåpsopplæring fikk navnet *Trosopplæringsreformen*. Jeg fører videre den begrepsbruken i min avhandling, og skriver om trosopplæring når det gjelder oppfølgingen av alle døpte i Den norske kirke fra 0-18 år.

For enkelthets skyld bruker jeg i denne avhandlingen ordet *kirken* om Den norske kirke. Den norske kirke er konteksten for avhandlingen; det er barnedåp i Den norske kirke som er utgangspunktet for avhandlingens tema, dåpssamtalen.

Siden jeg er medlem og medarbeider i kirken, bruker jeg ofte termen "vi" når jeg skriver om kirken og dens medarbeidere. Jeg er personlig engasjert i avhandlingens tema, og da er det naturlig å inkludere meg selv når jeg skriver om hvordan kirkens medarbeidere, både lønnede og ulønnede, kan utbedre dåpssamtalen og møtet med dåpsfamilien.

Når jeg bruker ordet *medarbeider* mener jeg både de som er ansatt i kirken og de som er frivillig engasjert. Jeg mener *medarbeidere* er mer presist enn *frivillige*, da sistnevnte begrepsbruk kan antyde at de ansatte ikke er engasjert i arbeidet av fri vilje.

1.5 Metode og disposisjon

Denne avhandlingen gjøres ut ifra en hermeneutisk metode. Den er basert på normative tekster og empiriske undersøkelser som jeg forsøker å anvende i en drøftning av hvordan kirken på en god måte møter dåpsfamiliene i forbindelse med barnedåp.

Jeg vil disponere avhandlingen slik:

Første kapittel har et teologisk perspektiv og ser på dåpsteologi og hvordan vi kommuniserer den. Deretter vil jeg se på prestens rolle og ved det presentere Saxegaards modell for prestens lederskap. Videre vil jeg presentere Roots teori om relasjonsbasert ungdomsarbeid.

Kapittelet som følger er skrevet ut ifra et sosiologisk perspektiv. Her presenterer jeg Røkenes' teori knyttet til relasjonskompetanse. Etter dette følger en kartlegging av dåpsforeldrene – hvordan familielivet til unge foreldre arter seg i dag og hvordan kultur og samfunn påvirker unge foreldre.

Med utgangspunkt i det vi vet om dåpsforeldrene og det vi har lært om relasjonsbasert ungdomsarbeid og relasjonskompetanse, vil jeg i neste kapittel drøfte hvordan presten og menigheten arbeider med dåpssamtalen slik at den kan bli et godt første møte med dåpsforeldrene. Jeg vil se på hvordan vi kan arbeide for å involvere dåpsfamilien og fadderne i menighet og trosopplæring.

I siste kapittel vil jeg løfte frem noen mer konkrete forslag og ideer til dåpssamtale og til utvidelse av menighetens tilbud til unge foreldre. Etter dette følger en oppsummerende konklusjon.

2 Teologisk perspektiv

2.1 Formidling av teologi i dåpsliturgien

Siden 2004 har det vært arbeidet med en gudstjenestereform i Den norske kirke og forslag til ny dåpsliturgi er behandlet tre ganger av Kirkerådet. I dåpsliturgien formidles kirkens lære om

dåp, og i den pågående liturgireformen blir det diskutert hvordan kirken kommuniserer hva den lærer om dåp i en folkekirkekontekst. I *Dåpsopplæring i Den norske kirke: delrapport, Kirke/stat – utvalget fra 2001* har en arbeidsgruppe på vegne av Kirke/stat – utvalget gitt en redegjørelse for det teologiske grunnlag for dåpsopplæring. Den dåpsteologien som formidles i denne rapporten har etter min oppfatning bred støtte i folkekirken, og den er derfor naturlig å ta utgangspunkt i for å drøfte hva kirken kommuniserer om dåpen.

I rapporten presiseres det at dåp og opplæring fra starten av har vært forbundet på det aller nærmeste. Dåpsbefalingen er både en opplæringsbefaling og en misjonsbefaling. ”Både kristen dåp og kristen opplæring kan sees under synsinkelen innføring i livssamfunn med den treenige Gud, den ene en sakramental innføring, den andre knyttet til holdningsdannelse, opplevelser og tankemessige kunnskaper”, uttrykkes det i rapporten (Dokka 2001: 7). Med bakgrunn i trosbekjennelsens sentralstilling i dåps sakramentet, anser arbeidsgruppen det naturlig å gruppere dåpsteologiske motiver etter troens tre artikler. Vi skal nå se på dåpsteologiske grunnmotiv presentert i rapporten.

En gruppe av dåpsteologiske motiv bygger på dåpen som fødselsrite. Disse motiv har vært betraktet med en viss skepsis fra teologisk hold, men arbeidsgruppen understreker at disse motiv står sterkt blant folk og det dreier seg om rettmessige og sentrale teologiske motiv. De skriver; ”Troen på at Gud er hvert menneskes skaper, tilsier at hver enkelt fødsel feires som et nytt Guds skaperunder. Dåpen er – med rette – en rituell bekreftelse av fødselen” (Dokka 2001: 10). I arbeidet med ny dåpsliturgi har nettopp vektleggingen på det skapelsesteologiske moment vært viktig for at liturgien skal uttrykke verdien av å være skapt av Gud og takken for livet (*En orientering om forslaget til ny dåpsliturgi* 2008:3).

Dåpen har sine mest sentrale motiv fra Jesus Kristus. Den er befalt av ham og vi holder den for å være innstiftet av ham gjennom hans død og oppstandelse. Arbeidsgruppen trekker frem Paulus´ dåpsteologi som uttrykker at dåpen etablerer en enhet med Kristus som består i å dø med ham for å oppstå med ham. ”Med nøkkeltermen *conformitas Christi* framhever Luther at dåpens innhold og virkning ligger i at den dømte blir likeformet med Kristus og at synden derfor ikke lenger har makt over den dømte”, står det i rapporten (Dokka 2001: 10). Dåpen gir oss del i Kristi død og oppstandelse og vannet som øses over, eller som vi dykkes ned i, illustrerer drukning, som vi deretter blir reddet fra.

Dette tar oss videre til ny fødsel og nytt liv, som er motiv særlig knyttet til Den hellige ånd. Arbeidsgruppen trekker frem at den kristne dåp, etter nytestamentlig syn, kjennetegnes ved at man blir døpt med vann og Ånd. I dåpen gir Ånden et nytt liv. I kraft av dette oppfattes dåpen som et gjenfødselsens bad – dåpen er en ny fødsel. Dåpen oppfattes derfor som en overgang til en nytt liv og dåpen forstås som renselse, syndstilgivelse, levendegjøring og frigjøring, uttrykkes det i rapporten (Dokka 2001: 10).

Det nye livet dreier seg først og fremst om troens liv. Arbeidsgruppen understreker at trosaspektet henger sammen med dåpens karakter av løfte. I dåpen gir Gud oss et løfte som strekker seg ut over vårt jordiske liv. Idet vi dør oppfyller Gud sitt løfte ved å vekke oss opp til nytt liv (Dokka 2001: 10). Gjennom fokus på dåpen som begynnelsen på livet i Kristus, ønsker utvalget for dåpsliturgi innenfor gudstjenestereformen, at liturgien både i struktur og innhold skal vektlegge dåpen som frelseshandling og inngang til livsvarig etterfølgelse (*En orientering om forslaget til ny dåpsliturgi* 2008:3).

Utvalget som har arbeidet med forslag til ny dåpsliturgi har dessuten hatt som mål at gjennom fokus på dåpen som tilhørighet, skal det uttrykkes at dåpen knytter oss til fellesskapet med Kristus og kirken (*En orientering om forslaget til ny dåpsliturgi* 2008:3). I *Dåpsopplæring i Den norske kirke: delrapport, Kirke/stat – utvalget* uttrykkes det at når dåpen etablerer samfunn med Kristus, fører den også inn i andre fellesskap. ”Et knippe av dåpsteologiske motiv gjelder dåpen som innlemmelses – rite” (Dokka 2001: 11). Det utdypes videre i rapporten at ”her inngår innlemmelse i åndelige og usynlige størrelser så vel som i empiriske fellesskap, fra Guds rike og Guds folk, via den universelle kirke, en konfesjonelt definert kirke og en nasjonal kirke, til en bestemt lokalmenighet” (Dokka 2001: 11). Dåpen er som skaramnet et synlig tegn på en usynlig virkelighet. Denne dobbeltheten mellom Guds synlige og usynlige virkelighet gjelder dåpen som innlemmelse og får konsekvenser for kirkeforståelsen; ytre sett omfatter kirka de dømte som ikke har trådt ut av sitt dåpsliv, samtidig kan den usynlige kirke omfatte færre eller flere enn dette. På den ene side er det altså fullt mulig å forlate sin dåp, og på den andre side ”har ingen på Guds vegne rett til å ekskludere alle udømte fra de frelstes skare” (Dokka 2001: 11).

Rapportens del om dåpsteologiske grunnmotiv avsluttes med at si at alle de nevnte dåpsteologiske motivene står i nådens tegn (Dokka 2001: 11). ”Frelsen er verken betinget gjerninger eller av intellektuell modenhet eller noe annet som krever alder og utvikling” (Dokka 2001: 11). Spedbarnet er derfor den ideelle mottaker av Guds nåde i dåpen.

Jeg opplever at forslaget til ny dåpsliturgi henter opp de dåpsteologiske grunnmotiv presentert i *Dåpsopplæring i Den norske kirke: delrapport, Kirke/stat – utvalget*. Liturgien tar opp at dåpen er innstiftet av Jesus Kristus som sier vi skal døpe i Faderens og Sønnens og Den Hellige Ånds navn. Den uttrykker at mennesket er skapt av Gud og i Guds bilde og vi har Gud å takke for livet. Det kommer frem i liturgien at Gud har kalt oss ved navn og vi er Guds barn i kraft av troen på Kristus Jesus. Videre formidles det at i dåpen får vi del i Guds frelse og blir tatt inn i den kristne kirke. Liturgiforslaget har med at ved vann og Ånd blir vi født til nytt liv i Kristus og det sies at i dåpen fører Gud oss fra liv til død. Det uttrykkes at dåpens vann forener oss med Kristus og vi får del i Kristi død og oppstandelse. Liturgien formidler at i dåpen gir Gud oss sin Hellige Ånd og vi blir merket med det hellige korsets tegn for å vitne om at vi ved dåpen tilhører den korsfestede og oppstandne Jesus Kristus. I ordene til dåpsforeldre og faddere kommer det frem at dåpen er starten på troens vei sammen med Kristus, og at foreldrene, fadderne og menigheten har del i et hellig ansvar om å hjelpe den døpte til å leve og vokse i den kristne tro. Samtidig som jeg mener liturgiforslaget er i samsvar med de dåpsteologiske motiv presentert av Dokka og hans medarbeidere, foregår det en debatt om hva som vektlegges i dåpsliturgien, særlig i forhold til skapelsesteologi og soteriologi. Hva er det viktigste vi kommuniserer til dåpsforeldrene at dåp er? Hvor begynner vi når vi skal formidle hva dåp er og innebærer? Hva formidler vi til foreldrene om barnet deres gjennom dåpsliturgien og i dåpsamtalen? Disse spørsmålene skal vi vende tilbake til i en drøftning i kapittel 4.

2.2 Presten som symboliserende, samhandlende og strategisk leder

En fornyet refleksjon over prestens rolle er levert av Saxegaard. Den er interessant fordi Saxegaard har sett på prestens rolle som leder. Med dagens todelte struktur i Den norske kirke og utviklingen av skepsis mot autoriteter de siste tiårene, opplever jeg at mange prester ikke tør å være tydelige ledere. Samtidig rettes det kritikk mot at prester lærer svært lite om ledelse i utdanningen. Jeg tror Saxegaards modell kan være til hjelp for presten til å forstå hvilke roller hun allerede står i og hvilke refleksjoner som bør gjøres for at disse rollene kan fylles på en god måte. Samtidig vet vi at det er viktig for mennesker i dag å ha "sin" prest. Det er ikke uvesentlig hvilken prest som døper barna våre. Hvordan forholder kirken seg til dette? Hvor bevisst er presten på de handlingene hun gjør på vegne av Gud overfor

enkeltmennesker? Hva skal presten gjøre for å få til gode dåpssamtaler? Vi skal nå se på Saxegaards modell.

Saxegaard mener presten er en leder i menigheten. Med det mener han at presten har en funksjon som gjelder i forhold til hele menigheten; hun har et pastoralt lederansvar og bidrar til strategisk og åndelig ledelse i og av menigheten (Saxegaard 2009:1). Saxegaard har laget en tredelt modell for sokneprestens ledelse, og skriver samtidig at denne modellen også vil kunne sees i de fleste andre prestestillinger, om enn med forskjellig tyngdepunkt (Saxegaard 2009:1). Slik forklarer Saxegaard de tre delene av sokneprestens lederrolle;

”Soknepresten utøver lederskap i messen og de kirkelige handlingene. Denne dimensjonen kaller jeg ”Symboliserende lederskap”. Soknepresten tar del i ledelsen av menighetens liv ut fra og inn mot messen, i det følgende kalt ”strategisk lederskap”. De to dimensjonene er ikke klart adskilt; presten kan også ha forkynnende og liturgiske oppgaver utenfor kirkerommet og i situasjoner som ikke er definert som gudstjenester. Tilsvarende vil den strategiske ledelsen også gjelde i gudstjenestene. I begge sammenhenger, både i messen og ut fra/inn mot messen, er det avgjørende at soknepresten utøver sitt lederskap i relasjon til andre mennesker. Denne dimensjonen kaller jeg ”samhandlende ledelse”. De tre sidene kan ikke forstås uavhengig av hverandre, men er nettopp tre dimensjoner ved den samme prestedtjenesten og belyser hverandre gjensidig” (Saxegaard 2009: 4). Saxegaard fortsetter så med å forklare nærmere de tre presterollene.

Saxegaard mener det symboliserende lederskapet er den delen av prestens oppgaver som er mest opplagt, nemlig presten som liturg og predikant. Det symboliserende lederskapet skjer først og fremst i gudstjenesten(Saxegaard 2009:4). Saxegaard skriver at symboliserende ledelse tradisjonelt har hatt mye makt knyttet til seg, men han mener prestens makt som liturg og predikant kan være frigjørende og positiv; ”Gjennom et godt symboliserende lederskap kan presten legge til rette for at mennesker kan oppleve et fornyet møte med Gud, feire viktige korsveier i livet, få gjennomarbeidet sorg osv.” (Saxegaard 2009: 7). Han mener det derfor er viktig at presten lar den symboliserende lederfunksjonen være en invitasjon til identifikasjon. Saxegaard mener prestens symboliserende rolle er en tydeligere utgave av alle troendes rolle som symboliserende mennesker; ”Når presten kneler, løfter hendene, velsigner og korsner seg; kler seg i ulike farger, vitner frimodig om Kristus og deler evangeliet i ord og måltid ligger det hele tiden under som en uutalt oppfordring til alle mennesker: -”Gjør det samme du, da vel!”” (Saxegaard 2009: 7). Saxegaard skriver at ”presten som symboliserende

leder må være tro mot sin plass ved alter og på prekestol, også gjennom perioder av kjedsomhet eller når en fristes til å prioritere gjøremål som kanskje gir mer aksept og legitimitet.” (Saxegaard 2009:7). Samtidig mener han gudstjenesten ikke bare kan forstås som en isolert, punktuell handling. Den kan også forstås i lys av en pendelbevegelse som går ut fra og inn mot liturgien (Saxegaard 2009:7). Denne delen av presterollen ser vi helt klart i dåpsegudstjenesten, men også i dåpssamtalen. Vi skal i kapittel 4 komme tilbake til hvordan presten som symbolbærer spiller en viktig rolle i forbindelse med dåp.

Om strategisk ledelse skriver Saxegaard; ”Strategisk arbeid innebærer å lete seg frem til en farbar vei til målet, og å legge en plan for å nå dit” (Saxegaard 2009: 7). Han skriver videre at ”strategisk arbeid (bør) forstås som kontinuerlig å reflektere over rammevilkår og ”virkelighet”, over verdier, prioriteringer og endringer. Strategisk ledelse er å lytte seg frem til hvilke ideer som finnes omkring virksomheten, gi rom for at nye ideer kan blomstre, og å bidra til å kvalitetssikre beslutninger og organisatorisk utholdenhet” (Saxegaard 2009:8). Videre understreker Saxegaard at presten som strategisk leder må bruke sin teologiske kompetanse og at strategisk ledelse er *fellesskapsarbeid*. Saxegaard oppfordrer til å bruke læringssirkler og -spiraler i strategisk arbeid og skisserer følgende faser til eksempel til bruk i fellesskapsarbeid; en innledende fase hvor man forsker på egen virksomhet og forsøker å være fremmed i det kjente, deretter en fase med idémyldring, så en fase med handling og endelig en fase med evaluering og feiring (Saxegaard 2009: 10-11). Dersom man ønsker å utvikle dåpssamtalen og lage en strategi for hvordan kirken møter dåpsfamilien og inviterer dem inn i menighetens liv, må presten bruke strategisk ledelse. Vi skal reflektere mer over dette i kapittel 4.

Saxegaard skriver: ”I selve begrepet *symboliserende* ligger at presten forvalter troens mysterier slik at det inviterer menigheten til identifikasjon og medvirkning. En bærekraftig forståelse av strategisk arbeid tilsier at lederen ikke kan formulere sin visjon i ensomhet, men er henvist til fellesskapet for å forme den. Dermed har jeg allerede beskrevet en side ved god pastoral ledelse som er så sentral at den bør løftes frem som en egen dimensjon: Presten som samhandlende leder” (Saxegaard 2009: 11). Med ”samhandling” mener Saxegaard noe mer enn å invitere til samarbeid som i bunn og grunn skjer på prestens premisser. Han skriver at det handler om å ”våge å sette passerspissen utenfor seg selv, for å oppdage alle de sirklene han/hun inngår i” (Saxegaard 2009:11). Han skriver at samhandlende ledelse innebærer både å selv ha evnen til samhandling, og å bidra til samhandling mellom mennesker og grupper/organer i kirken. Han peker på at i Dnk er dette en spennende utfordring, siden

samhandling kan skje på tvers av arbeidslinjer, i forhold til ulønnede medarbeidere, mellom ulike nivåer (sokn, pristi, bispedømme, nasjonalkirke) og økumenisk og internasjonalt. Saxegaard peker på den endringen som har skjedd vedrørende ledelsebegrepet de siste tiårene. På 1960 tallet ble det rettet sterk kritikk mot hierarkiske og patriarkalske sturkturer og det nye idealet ble demokratisk ledelse, delt lederskap og flat struktur (Saxegaard 2009: 11). Etter dette er det ingen vei tilbake til den gamle autoritære lederen. Samtidig, poengterer Saxegaard, er det mange eksempler på at flat struktur og kameratslig ledelse har skapt frustrasjon. Siden det i mange år har vært reist kritikk mot den autoritære presterollen, har en uheldig følge vært prester som mister frimodigheten til å fremstå som ledere. Saxegaard mener det er viktig med en faglig refleksjon om hva slags lederrolle som er ønskelig mellom de to polene, hierarkisk og flat (Saxegaard 2009: 12). Dersom presten ønsker å involvere flere medarbeidere i å møte menneskene som kommer til dåp på en god måte, mener jeg hun må bruke samhandlende ledelse for å oppnå dette.

Saxegaard skriver at en god samhandlende leder må utvikle en bred kompetansevifte. Han utdyper at store deler av denne er av allmenn karakter og handler om relasjonskompetanse og evne til selvinnsikt. Det handler om å lytte fremfor å snakke selv, være oppriktig interessert i andre mennesker og evne å se ting fra deres perspektiv. Det handler også om å forsone seg med andres tilstedeværelse, også de gangene det ville vært enklere om vedkommende ikke var der, og samtidig må en øve seg på sette ord på forhold en ikke er fornøyd med (Saxegaard 2009:12). Saxegaard peker på at disse utfordringene gjelder alle mennesker i møte med andre mennesker, men idet en er i en lederrolle, blir de samme utfordringene mer tilspissede og synlige og en leder har et tilleggsansvar som handler om å legge til rette for medarbeideres utfoldelse (Saxegaard 2009:12). Videre skriver Saxegaard at ansvaret for å utvikle en god tilbakemeldings- og samhandlingskultur krever at en er bevisst egen fremferd, hvilke roller en har lett for å fylle og hvilke som ikke faller like naturlig. Han trekker inn teamarbeid og hvordan et godt team fungerer slik at hvert medlem kan gå inn i flere roller og dermed fylle andres funksjon. Det innebærer at en må kunne ta ansvar for planlegging og fremdrift, samtidig som en tar vare på relasjoner og er følelsesmessig nær, en må kunne bidra til en felles plattform og gruppesolidaritet, men også være i stand til å opponere, gi motstand og si ifra (Saxegaard 2009:12). Saxegaard skriver at samhandlende ledelse må finne en balanse mellom å ta plass og gi rom, og mellom å selv ta avgjørelser og å legge dem ut til bred høring (Saxegaard 2009:12). Han mener også god samhandlende ledelse forutsetter tydelighet og ryddighet (Saxegaard 2009: 13). Saxegaard trekker også frem at enn særskilt utfordring for

presten som samhandlende leder, er å reflektere over hvordan samhandling best kan foregå på det som tradisjonelt har vært prestedtjenestens ”enemerker” (Saxegaard 2009:13). Han avslutter delen med som omhandler presten som *samhandlende leder* med; ”Den soknepresten som knytter opplevelser av suksess og kvalitetsheving til noe vi har fått til mer enn hva jeg har fått til er antakelig allerede en samhandlende leder” (Saxegaard 2009: 13).

Når mennesker henvender seg til kirken i forbindelse med barnedåp, blir de ikke bare møtt av presten. De møter gjerne først en resepsjonist (på telefon) som de avtaler dåpssøndagen med og som kanskje gir dem øvrig informasjon. Når de kommer til dåpsgudstjenesten, møter de gjerne andre ansatte og de møter menigheten. Dersom man ønsker at dåpsforeldrene skal komme tilbake med barnet til trosopplæring i kirken, og at dåpsfamilien og dåpsfølget skal få en invitasjon til å delta på aktiviteter eller gudstjenester i kirken, må flere enn presten være involvert. Presten kan bruke samhandlende ledelse for å oppnå at hun står sammen med flere medarbeidere i oppgaven med å ta imot dåpsfamilien og dåpsfølget på en god måte og til å komme med invitasjoner. Dette skal vi drøfte videre i kapittel 4, mens vi nå skal se på betydningen av *relasjon*

2.3 Revisiting relational youth ministry

Jeg har hentet inn Andrew Roots tanker knyttet til relasjonsbygging i ungdomsarbeid, fordi jeg ser at hans teologi knyttet til relasjoner er verdifull og kan brukes også utover ungdomsarbeid. Jeg ønsker å få frem hvor viktig relasjonsbygging er, og at nettopp det kan være nøkkelen i møte med dåpsfamilien.

Andrew Roots formål med boken *Revisiting relational youth ministry* er å bevege seg fra å se på relasjoner som et verktøy for å påvirke, til å se ”the beautiful inner reality of relationships as the invitation to share each other’s place, to be with each other in both joy and suffering and in so doing to witness to Christ among us”(Root 2007: 10). Root ønsker å vise at relasjoner ikke bare er betydningsfulle for kristent ungdomsarbeid, men at de er transformerende for mennesker. Vi skal nå se på hvorfor han mener relasjoner er så viktig.

Ved å lese Dietrich Bonhoeffer oppdaget Root at inkarnasjonen ikke var en modell eller et eksempel, men selve kraften bak Guds tilstedeværelse i mennesker i dag. Han oppdaget at Jesus Kristus er konkret tilstede i våre relasjonelle liv, i møtene mellom mennesker i dag. I stedet for at relasjoner i kristent ungdomsarbeid skulle ha et mål, forstod Root ved å lese

Bonhoeffer, at relasjonen er målet i seg selv. Det er *i* selve relasjonen, *i* møtene mellom mennesker, at Kristus møter oss. Han innså derfor at menighetsarbeid ikke handler om å ”bruke” vennskap for å få mennesker til å akseptere det kristne budskapet. Menighetsarbeid handler om knytte bånd, det handler om å dele gleder og sorger, om mennesker som møter andre mennesker uten baktanker eller skjulte motiver. Det handler om å dele liv og å bekjenne Kristus, ikke *utenfor* relasjonen, men *i* den. Root kom frem til at dette var det levende evangelium (Root 2007: 15). Dette er årsaken til at Root også er relevant for menighetsarbeid i Den norske kirke.

Med denne nye innsikten, innså Root at det ikke kunne være noe som het suksess eller mislykkethet i hans ungdomsarbeid. Det handlet i stedet om trofasthet; trofasthet til Kristus som kalte han som ungdomsarbeider til trofasthet mot ungdommene og deres menneskelighet. Ungdomsarbeidet kunne ikke handle om å hjelpe ungdommene til å bli bedre kristne, men å hjelpe dem til å være det Gud skapte dem til å være: mennesker. Tjeneste i kirka handler om å lide sammen med dem som kommer med sine mislykkede forsøk på å være mennesker, feire deres menneskelige forsøk og å alltid peke på det sanne mennesket, vår Herre Jesus Kristus (Root 2007: 15). Root oppdaget kraften og mulighetene i relasjonene, og han mener at vi ved inkarnasjonen har fått et teologisk mandat til å handle (Root 2007: 17). Root mener at strategien bak ungdomsarbeid i evangelikale sammenhenger i USA har, i stor grad, vært å bygge vennskap med ungdommer for å kunne påvirke dem. Han mener en slik måte å tenke om relasjoner kan føre til kulturelle konflikter i stedet for Guds konkrete tilstedeværelse i verden (Root 2001:81). Mitt inntrykk er at også i kristent ungdomsarbeid i Norge har det vært en tendens til å tenke at vennskap kan brukes for å påvirke noen til å bli kristen. Jeg opplever at det er svært viktig at Root setter ord på dette problemet, og at motivasjonen for vennskap må være mennesket i seg selv.

Root bruker Bonhoeffer for å legge frem en teologi knyttet til inkarnasjonen som bidrar til å lage en teologi knyttet til relasjoner. Root mener Bonhoeffers teologi er særlig relevant for en nytenkning knyttet til relasjonsbasert menighetsarbeid fordi hans teologi dreier seg rundt tre viktige spørsmål; Hvem er Jesus Kristus? Hvor er Jesus Kristus? Hva skal vi så gjøre? Root bygger i hovedsak sin bok på disse spørsmålene.

Root følger Bonhoeffers eksempel og bruker ordet *Stellvertreter* for å unngå at vi forstår relasjoner i sammenheng med påvirkning, og for å hjelpe oss til å forstå både inkarnasjonen og de mellom - menneskelige relasjoner (Root 2007: 82-83). *Stellevertreter* oversettes på

norsk med stedfortreder, vikar eller på vegne av (Reiten 2008), og Bonhoeffer mener, ifølge Root, at når et menneske skal være en annens stedfortreder, må man ta den andres plass og handle fullstendig på vegne av den andre. Stedfortredelse skjer når vi når vi helt og fullt tar plass i et annet menneskes virkelighet. På samme måte som Jesu inkarnasjon, korsfestelse og oppstandelse var stedfortedende for oss, må vi som Jesu disipler være stedfortredere og lide sammen med, og for, unge mennesker, skriver Root. Vi skal nå vende oss til Bonhoeffers tre spørsmål.

Root forteller at Bonhoeffer mener all teologi og menighetstjeneste, også troen, begynner med spørsmålet *Hvem?* (Root 2007:86). Hvem er du? Hvem er denne Jesus fra Nasaret.?

Bonhoeffer mener mange tenker at teologi begynner med spørsmålet *Hvordan?* Hvordan er Gud tilstede i Jesus? Hvordan kan Jesus være både guddommelig og menneskelig? Hvordan kan Gud sone for verdens synder gjennom Jesus? Hvordan kan jeg tro på Jesus? For Bonhoeffer er *Hvordan?* et spørsmål uten tro; man kan svare på et hvordan - spørsmål uten å tro. Man kan til og med vite hvordan man kan tro på Jesus uten å bevege seg fra kunnskap til tillitt og tro. Root gjengir også at ifølge Bonhoeffer er *Hvordan?* et spørsmål i ulydighet, fordi det koster oss ingenting. Å vite at Gud har sonet for verdens synder gjennom Kristus, eller hvordan Jesus både er guddommelig og menneskelig, er ganske enkelt bare kunnskap som ikke nødvendigvis har noen påvirkning på hvordan man lever eller tenker om seg selv i forhold til verden. *Hvem?* er derimot et spørsmål i tro; det er et spørsmål som anerkjenner en tilstedeværende Kristus som kaller oss til å delta i Guds misjon i verden, sier Bonhoeffer.

Root mener at mens *Hvordan?* gir oss et mønster eller en oppskrift på Jesu tjeneste, gir *Hvem?* oss kraften og motivasjonen til å tjenestegjøre. Root utdyper dette med følgende eksempel; Når vi spør hvordan Jesus Kristus var, får vi svar på hvordan han tjenestegjorde og dermed hvordan vi kan tjenestegjøre, men når vi spør hvem, får vi til svar at Jesus Kristus er den som gav sitt liv for andre og *disse* kaller han oss til å tjene. Ifølge Root er Bonhoeffers svar på hvem Jesus Kristus er; han er den inkarnerte, den korsfestede og den oppstandne (Root 2007: 88).

Root utdyper videre hva Bonhoeffer mener inkarnasjonen betyr; 1) Gud tok fullstendig bolig i mennesket. Ved det åpenbarer Gud sin dype kjærlighet til menneskeheten og til hele skaperverket, og det innebærer at selv om skaperverket er ødelagt og menneskeheten syndig, verdsetter Gud det nok til å tre helt og fullt inn i det og dele dets plass. Inkarnasjonen tydeliggjør dermed at det eneste kriteriet for å være kjent og elsket av Gud er å være menneske. 2) Den guddommelige væren kan ikke finnes i annet enn menneskelig form.

Inkarnasjonen åpenbarer at det konkrete stedet hvor vi kan finne *hvem* Gud er, er ved å være nær andre mennesker. Guds tilstedeværelse i nærheten til den andre er skjult, men Gud er likevel konkret tilstede i vedkommendes menneskelighet. 3) I Jesus Kristus er menneskeheten fri til å være virkelig menneskelig framfor Gud. Bonhoeffer mener Gud har skapt menneskene til å være menneskelige. Menneskenes synd er derfor ikke et produkt av vår umenneskelighet, for vi er skapt til å være menneskelige overfor Gud og hverandre. Derimot er vi syndige når vi forneker vår menneskelighet og ikke lever for Gud og vår neste, men søker å leve kun for oss selv - da lever vi utenfor vår menneskelighet. Inkarnasjonen åpenbarer at frigjøring bare kan skje gjennom mennesket Jesus, som levde i fullstendig lydighet til Far, og ved det viser hva det vil si å være sant menneske (Root 2007: 89-91).

Root mener at når man i dag snakker om inkarnasjon i forbindelse med relasjoner og menighetsarbeid, snakker man om inkarnasjonen som Guds strategi eller plan. Han mener man ofte antar at å være inkarnert betyr å være tilstede på en slik måte at man kan øve innflytelse på andre, som om Gud bestemte at inkarnasjonen var den beste metoden for å kunne påvirke menneskeheten. En slik tankegang forneker nødvendigheten av Jesu menneskelighet - han trengte bare å bli menneske *nok* til å påvirke oss. Root mener Bonhoeffer har avslørt at inkarnasjonen er noe mye mer; den er ikke bare en strategi fra Guds side, men selve Guds kjærlighet til skapelsen som åpenbarer Guds eksistens for menneskene. Dersom vår menneskehet skal forvandles, trenger vi en fullstendig menneskelig Gud. Inkarnasjonen handler derfor ikke om påvirkning, men om solidaritet i en felles menneskelighet, og Root mener relasjonsbasert menighetsarbeid skal handle om det samme (Root 2007: 91-92).

Med utgangspunkt i Bonhoeffers teologi, understreker Root at vi også skal reflektere over korsfestelsen og oppstandelsen. Root er opptatt av at relasjonsbasert ungdomsarbeid ikke handler om kulturell assimilasjon av en kristen livsstil, men om å dele ungdommers smerte, og at vi må innse at en teologisk forståelse av inkarnasjon innebærer at lidelse og relasjonsbasert menighetstjeneste er uadskillelige. Å følge den inkarnerte Kristus, innebærer å følge ham til korset. På samme måte bør menighetstjeneste innebære å følge mennesker i deres smerte og lidelse. Root tror at ved å neglisjere korset, neglisjerer vi også de menneskene som har det vondt. Han mener ungdommer først og fremst trenger noen som kan være sammen med dem i smerten, heller enn kule aktiviteter, morsomme turer og stilige ungdomslokaler (Root 2007: 94-96). På samme måte tror jeg dåpsforeldre trenger å bli tatt på alvor, bli sett og bekreftet av en kirke som våger å være sann og ærlig.

Root skriver videre at i inkarnasjonen ser vi Guds forpliktelse og kjærlighet til menneskeheten gjennom Guds menneskelige solidaritet. I korsfestelsen ser vi Guds vilje til å lide for menneskene, til å bære lidelsen og døden hos en fremmedgjort menneskehet, og til å bære Guds vrede og dom for menneskeheten. Men uten oppstandelsen ville ikke muligheten til menneskelig forvandling eksistert, og det ville ikke vært håp for at menneskeheten skal bli fri. Root skriver at oppstandelsen bekrefter at selve formålet med relasjonsbasert menighetsarbeid er å bli forvandlet av personen Kristus. Root tror Bonhoeffer med sin teologi ønsket å formidle at å kjenne Jesus Kristus som den inkarnerte, korsfestede og oppstandne, er å kjenne han som en samtidig og levende person som fortsatt møter oss i dag (Root 2007: 96-99). Det kan være vanskelig å ta inn over seg rekkevidden av hva inkarnasjonen, korsfestelsen og oppstandelsen betyr. Vi skal reflektere over hva dette kan bety i møte med dåpsfamilien i kapittel 4. Videre skal vi se på Bonhoeffers spørsmål om *hvor*.

Root skriver at spørsmålet om *hvor* Jesus Kristus er, forutsetter *hvem* Han er; den inkarnerte, korsfestede og oppstandne som er nærværende og tilstede i verden. Root mener relasjonsbasert menighetsarbeid i all hovedsak har fokusert på å få ungdommer til å akseptere budskapet om Kristus i stedet for å delta i Kristi levende og aktive tilstedeværelse (Root 2007:105). For at relasjonsbasert menighetsarbeid skal være mer enn et verktøy for å få mennesker til å godta en idelologisk posisjon, mener Root at arbeidet må tilpasses Kristi person, som kaller oss til å delta i hans person gjennom vår egen person (Root 2007:106). Han fortsetter med utgangspunkt i Bonhoeffers spørsmål; *Hvor møter jeg denne Ene som jeg er kalt til å tilpasse meg?* Root svarer med hjelp av Bonhoeffer; *Jesus er tilstede i menigheten og i verden* (Root 2007:106). Ifølge Root mener Bonhoeffer disse to stedene er uadskillelige, fordi både kirken og verden eksisterer under Kristi herredømme. Samtidig er disse stedene forskjellige. Kirken er fellesskapet av rettferdige og syndere som tar del i Kristus ved å dele liv, bestående av gjensidig omsorg og kjærlighet, og gjennom sakramentene og Ordet. Verden er det universelle fellesskapet av personer som Gud, gjennom personen Kristus, har forsonet med seg. Det er stedet hvor Kristi person forblir i tjeneste og stadig drar skapelsen mot dens eskatologiske oppfyllelse (Root 2007:106). Root skriver at Bonhoeffer mener det som holder kirken og verden sammen, er relasjoner. Bonhoeffer slår fast at vi er sosiale vesener, og det er også Gud, gjennom Jesu Kristi person (Root 2007:106). Root gjengir at Bonhoeffer derfor mener Guds konkrete åpenbaring skjer i møtene mellom mennesker og i de relasjonelle båndene mellom personer. Gud er konkret tilstede i relasjonene, ved Kristus, og følgelig blir selve kjernen av vår menneskelighet forvandlet. Root skriver at for Bonhoeffer er Guds

åpenbaring endelig en sosial virkelighet, et relasjonelt sammenstøt (Root 2007: 107). Dersom relasjoner er det som holder kirken og verden sammen, kan jeg ikke se at vi kan forsvare å la være å satse på relasjonsbygging i menighetsarbeidet. Dette må vi også se mer på i kapittel 4.

Root skriver videre om hvordan Bonhoeffer tenkte om kirken; Bonhoeffer brukte heller ordet *felleskap* enn *kirke* når han skrev om kirkens indre liv. Han mente at fellesskap med Gud bare eskisterer gjennom Kristus, men Kristus er tilstede bare i kirkens felleskap (menigheten), og derfor eksisterer felleskapet med Gud bare i kirken. Kristus er tilstede i relasjonene som holder menigheten sammen ved at de elsker hverandre, deler sakramentene og underkaster seg Guds Ord. Ordet og sakramentene gjør at kirken utmerker seg fra verden, men relasjonene åpenbarer dens solidaritet med verden. Bonhoeffers syn er, ifølge Root, at kirken bare er Jesu Kristi kirke dersom den er kirke for andre. Den må derfor ikke ekskludere seg fra verden. Han mener verden trenger kirken for å ha del i Kristus, men kirken trenger også å være i relasjon til verden, for å fungere som dens motstykke. Det er i møte med verden at kirken oppdager hvordan den utmerker seg i omsorg og tjeneste for og i kjærlighet til verden. På samme måte som kirken, på grunn av sitt sosiale og relasjonelle liv, er det konkrete sted for Kristi tilstedeværelse, er også verden dét; Kristi konkrete tilstedeværelse er i relasjoner mellom mennesker både innenfor kirken og i verden (Root 2007: 108-111).

Root skriver at relasjonsbasert arbeid ikke handler om å opprette en relasjon for så å skulle introdusere personen til Jesus for at vedkommende skal bli en kristen. Relasjonsbasert menighetsarbeid burde kun dreie seg om å møte Jesu Kristi person *i* det relasjonelle båndet mellom to personer. Relasjonsbasert menighetsarbeid handler om å være sammen, å dele liv fremfor Gud og å forstå at Kristus er tilstede idet vi deler våre menneskelige liv (Root 2007: 116-117). Ifølge Root har relasjonsbasert ungdomsarbeid ofte blitt sett på som et *burde*, og derfor har det vært et problem at ungdomsarbeideren fort blir slitne - man *burde* alltid vært mer sammen med ungdommene. Dersom man derimot praktiserer relasjonsbasert ungdomsarbeid som *mennesker*, kan det fri oss fra byrden om å *burde*. Det gjør man ved å sette grenser for seg selv. Jesus, som er den inkarnerte, korsfestede og oppstandne, har gjort det mulig å være sant menneske sammen med og for ungdommen, og ved å gjøre det kaller man også ungdommen til å være sant menneske (Root 2007: 122-123). Hvordan kan dåpssamtalen preges av at Kristus er tilstede idet vi deler våre menneskelige liv? Og hvordan kan vi ved å praktisere relasjonsbasert menighetsarbeid som mennesker bli fridd fra byrden om å *burde*? Disse spørsmålene føyer seg inn i rekken av spørsmål som må hentes opp og drøftes.

Root stiller det tredje spørsmålet på bakgrunn av Bonhoeffer; Hva skal vi så gjøre? Bonhoeffer svarer, ifølge Root; vi må bli stedfortredere (Root 2007:125). Det handler om å gå inn i hverandres liv for den andres skyld, og å vite at ved å gjøre det er Gud, gjennom Kristus, tilstede for oss begge. Root gjengir at Bonhoeffer mener at å være stedfortredere innebærer å være uselviske og ansvarlige; å hengi sitt eget liv til en annen person (Root 2007:128). Root forklarer at ved å være stedfortreder for en annen, ved å stå sammen med og for en annen, representerer man den andres menneskelighet framfor Gud, og samtidig representerer man Guds menneskelighet for den andre (Root 2007:128). Root skriver videre at å være stedfortredere for andre er radikalt og vanskelig, og ifølge Bonhoeffer kan det ikke bli gjort ved egen kraft, bare ved kraften fra han som allerede er tilstede som stedfortreder for hele menneskeheten. Ved inkarnasjonen, korstfestelsen og oppstandelsen gikk Kristus inn i andres liv som stedfortreder og tok på seg ansvaret for hele menneskeheten. Derfor, skriver Root, hvis vi skal være lik Jesus, må også vi være stedfortredere for andre (Root 2007:129). Hva skal vi så gjøre? Root oppsummerer med å skrive at Bonhoeffer mener vi bør opptre etisk som ansvarlige stedfortredere for vår neste. Gud i Kristus er den sanne stedfortreder for menneskeheten og skapelsen, og derfor må vi delta i Guds stedfortredende tjeneste ved å bli stedfortredere selv, ved hjelp av kraften i Jesus person. Ved å delta i Guds stedfortredelse for menneskeheten, deltar vi i Guds eksatologiske oppdrag i verden. (Root 2007: 140). Hvordan kan så vi bli stedfortredere for de menneskene vi møter i dåpssamtalen? Dette ønsker jeg å se på i drøftningen i kapittel 4.

Root oppsummerer at relasjonsbasert menighetsarbeid, ut ifra Bonhoeffers teologiske perspektiv, ikke handler om påvirkning, men forvandling- om helt konkret å få erfare Gud i den konkrete relasjonen mellom ungdomslederen og ungdommen (Root 2007: 140). Roots intensjon med boken er at man beveger seg bort fra en instrumentell forståelse av relasjoner og i stedet er mennesker sammen med og for hverandre. I relasjoner hvor man er stedfortredere for hverandre kan vi møte Gud, hvilket kan påvirke vår tilstedeværelse i verden (Root 2007:141). Hvordan griper vi dette an i forbindelse med dåp og dåpssamtalen? Hva innebærer dette for relasjonene som opprettes i forbindelse med dåpssamtale? I kapittel 4 vil jeg komme tilbake til disse spørsmålene og ta opp hvordan Roots teologi knyttet til relasjonsbasert ungdomsarbeid kan brukes i menighetsarbeidet og i møte med dåpsfamilien.

3 Sosiologisk perspektiv

3.1 Relasjonskompetanse

Vi skal nå se på relasjoner og relasjonsbygging i yrkessammenheng. Presten møter dåpsfamilien i en yrkessammenheng og må derfor ha kunnskap om hvordan man bygger relasjon som profesjonsinnehaver. Jeg vil derfor nå se på relasjonsteori knyttet til samhandling i yrkessammenhenger.

Odd Harald Røkenes' definisjon av relasjonskompetanse er at det "dreier seg om å forstå og å samhandle med de menneskene vi møter i yrkessammenheng på en god og hensiktsmessig måte" (Røkenes 2006: 7). Røkenes skriver; "En relasjonskompetent fagperson evner å kommunisere på en måte som gir mening, som ivaretar den overordnede hensikten med samhandlingen, og som ikke krenker den andre parten" (Røkenes 2006:7). Han mener det er viktig i arbeid med mennesker å ivareta den andres legitime interesser i samhandlingen. Han understreker også at en fagperson ikke skal søke å dekke egne behov på bekostning av den andre, men primært forholde seg til klientens behov. Røkenes skriver at en fagperson må være i stand til å etablere en relasjon, vedlikeholde relasjonen og å avslutte profesjonelle relasjoner på en god måte. Selvinnsikt, empatisk holdning, kulturell sensitivitet og situasjonsforståelse er også viktige sider ved relasjonskompetanse (Røkenes 2006:8).

Røkenes mener at relasjonskompetanse er noe som kan utvikles og tydeliggjøres i forhold til ulike yrkeskontekster. Samtidig, skriver han, bygger relasjonskompetanse på den allmenne kommunikasjonskompetansen. I tillegg til kommunikasjonskompetanse, er det, ifølge Røkenes, også viktig med handlingskompetanse. I arbeid med mennesker må man kunne *handle* og *samhandle*, skriver han. "Handlingskompetanse er kunnskap og ferdigheter som setter deg i stand til å gjøre noe *med* den andre eller *for* den andre, på lignende måte som du gjør noe med en ting, en gjenstand" (Røkenes 2006:8). Samtidig understreker Røkenes at det er helt nødvendig å *forholde seg* til klienten. Fagpersonen må forstå og ta hensyn til klienten og forsøke å kommunisere og handle slik at hun ivaretar klientens behov. Personlighet og erfaringer er derfor en del av relasjonskompetansen, ifølge Røkenes. "Relasjonskompetanse handler blant annet om å kjenne seg selv, å forstå den andres opplevelse og å forstå hva som skjer i samspeilet med den andre" (Røkenes 2006:8). Røkenes mener derfor at en fagperson må kunne gå inn i en relasjon, legge til rette for god kommunikasjon, og forholde seg til at det som skjer, er til det beste for den andre. Det forutsetter at man møter den andre som et subjekt - et selvstendig handlende individ - og viser respekt for den andres integritet og rett til selvbestemmelse (Røkenes 2006:8). Fagfolk trenger altså to ben å stå på i yrkesutøvelsen; den instrumentelle handlingskompetansen og den kommunikative relasjonskompetansen, skriver Røkenes (Røkenes 2006: 9).

Ifølge Røkenes er gode fagfolk de som ”kan samhandle med andre mennesker på en måte som bidrar til å skape trygghet, tillit, åpenhet, respekt og anerkjennelse, og som fremmer selvstendighet og medvirkning”(Røkenes 2006: 15). Røkenes skriver at mange yrker handler om å legge til rette for en eller annen form for utvikling hos andre mennesker. Det kan dreie seg om endring av opplevelse, tenkning, følelser, holdninger eller atferd. Han skriver at undersøkelser og systematiserte praksiserfaringer viser at relasjon ofte betyr mer enn de instrumentelle, målrettede teknikkene og metodene fagpersonen bruker. En undersøkelse blant sosialarbeidere og deres klienter viser at det er viktig for klientene at fagpersonene forstår dem, tror på dem, tar dem alvorlig og møter dem som et medmenneske (Røkenes 2006: 16). Det ser ut til at kvaliteten på relasjonen mellom bruker og fagperson har stor betydning for klientens endring innen helse - sosialt og pedagogisk arbeid. Ifølge Røkenes har relasjonen også betydning for om klienten kommer frem med sine opplevelser, tanker, meninger og følelser (Røkenes 2006: 21).

Relasjonskompetanse innebærer bevissthet om verdier og holdninger og bevissthet omkring hvilken betydning personlig væremåte og egne erfaringer har for måten du går inn i en yrkesrolle. Røkenes nevner følgende sider ved en fagperson som kan ha betydning for samhandlingen med andre:

- sosiodemografiske variabler: kjønn, alder, sosial bakgrunn, familiebakgrunn, sivilstatus, utdanning.
- Livshistorie, slekt erfaringer, livshendelser og traumer
- Individuelle kjennetegn; utseende, funksjonsvansker, sykdommer, intelligens
- Kulturelle faktorer; etnisk tilhørighet, sosial tilhørighet, verdisyn, menneskesyn, livssyn
- Psykologiske faktorer; personlighet, væremåte, selvbilde, selvfølelse og selvtillit
- Fagpersonens for- forståelse, tenkemåte, vitenskapssyn, kunnskapssyn, etiske grunnsyn og bruk av bestemte teorier og metoder.

Røkenes skriver at utvikling av relasjonskompetanse handler om å lære om seg selv og å reflektere over de sidene ved en selv som kan påvirke samhandlingen med andre i yrkessammenheng. Formålet er ikke nødvendigvis å *forandre* seg, men å *forholde* seg til den man er på en best mulig måte i yrkessammenheng (Røkenes 2006: 63-64).

Røkenes mener at når man skal arbeide med mennesker, skal man lære å bruke det man kan, og være den man er, også i nye sammenhenger og nye yrkessituasjoner. ”Utvikling av

relasjonskompetanse handler om å finne gode og hensiktsmessige måter å være *deg selv* på i denne sammenhengen” (Røkenes 2006: 69). Han skriver videre at det er fire grunnleggende sider ved denne prosessen:

- å ha kontakt med seg selv
- å være kongruent i møte med den andre
- å ha et bevisst forhold til hvilken betydning din egen kulturelle bakgrunn, din for- forståelse, din personlighet og dine livserfaringer kan ha i yrkessammenhengen
- å legge til rette for endring av uheldige væremåter og samspillmønstre og utvikling av fruktbare væremåter og samspillmønstre (Røkenes 2006: 69)

Røkenes understreker at personligheten betyr mye i samhandlingen med andre mennesker. Personligheten er også svært stabil i voksen alder, og han skriver at det da blir viktig at man som fagperson kjenner seg selv når en skal arbeide med mennesker, fordi man da kan *forholde seg* til at man er den man er (Røkenes 2006:69). Samtidig skriver han; ”Å bli en kompetent fagperson handler også om å *forandre* og *utvikle seg* på de områdene som er ønskelig og mulig, å finne sine egne utviklingsmuligheter, både faglig og personlig” (Røkenes 2006: 69). Han skriver videre at egenutvikling handler om å reflektere over hvem du er, og å få tilbakemelding i samspill med andre mennesker. Dette krever tid og tilrettelegging.

Røkenes ønsker samtidig å understreke at utvikling av relasjonskompetanse ikke nødvendigvis betyr å endre personlighet. Kanskje handler det også om å godta seg selv som man er, og ikke minst handler dette om å se og sette pris på sine egne streke sider, og å ta vare på og utvikle det man er flink til (Røkenes 2006: 69).

Mitt inntrykk er at mye av det Røkenes skriver om er svært relevant for presten å reflektere over, som at man ivaretar den andres legitime interesser i samhandlingen, at det er viktig å tro på ”klienten”, ta dem alvorlig og møte dem som et medmenneske, at man er bevisst egne holdninger og verdier og hvilken betydning personlig væremåte og egne erfaringer kan spille inn i møte med mennesker. Dette vil jeg hente opp og drøfte i neste kapittel.

Før det skal vi finne mer ut om hvem ”klienten” er. For at presten skal vite hvem hun skal bygge relasjon til, skal vi undersøke hvordan familieliv i Norge ser ut i dag og hvilken virkelighet småbarnsforeldre står i.

3.2 Foreldre og familieliv i Norge i dag

Nye livsløp og livsfaser

Ivar Frønes og Ragnhild Brusdal skriver i *Det norske samfunn* om generasjoner, livsløp og forandring. De fastslår at Europa og USA har liknende demografisk utvikling, hvilket innebærer babyboom etter 2. verdenskrig og stadig yngre mødre, og deretter synkende barnetall og eldre mødre. Samtidig har Norge særlig høye fødselsrater sammenliknet med Sør- og Mellom- Europa. De skandinaviske landene skiller seg altså ut fra de mer kulturelt konservative landene i Sør- Europa ved en relativt høy fødselsrate. Det stemmer ikke lenger at utdannede og yrkesaktive kvinner føder færre barn (Frønes og Brusdal 2005: 286-287).

Ved begynnelsen av 70- tallet fikk gifte kvinner i gjennomsnitt sitt første barn når de var noe over 23 år. Utdanning og sen etablering var for kvinner et normbrudd og et offer. Ungdommer var tenåringer og i tyveårsalder gikk man inn i voksenrollen. I overgangen fra industrisamfunnet, og til det Frønes og Brusdal løst kaller utdannings- eller kunnskapssamfunnet, ble livsløpenes organisering og faser endret. Perioden da de fleste var småbarnsforeldre eller i alle fall planla å bli det, ble forandret til en *ung voksen* periode som strakte seg fra 20- til vel 30- års alder. En revolusjon i livsmønster og livsstil ble skapt, i Norge ofte assosiert med en ny "urban" livsstil. Mens studentene på 1970- tallet var i mindretall, ble livsstilen som ung og uetablert etter hvert den dominerende livsstil for mennesker i tyveårene. På slutten av 1990- tallet hadde halvparten av kvinnene i Oslo ikke fått barn ved fylte tretti år. Endringene av livsløpsfasene visker ut gamle kritiske overganger og skaper nye. Med ung voksen- fasen som fremtidsdrømmen for de fleste tenåringer, blir utdanningsplaner og livsløpplanlegging de sentrale prosjektene, ikke å finne seg en ektefelle og etablere seg. Man får ikke barn fordi man er 23 år, det må organiseres i forhold til andre ting man skal gjøre og oppnå. Livsløpet tar i dag form av en livsløpskarrière, med eksistensielle valg som må underlegges refleksjon, og hvor mening og selvrealisering er sentrale verdier. Når det gjelder utdanningsnivå er norske kvinner i front i verden. Utviklingen på 1990- tallet preges av selvrealiseringens logikk. Det innebærer at de fleste kvinner ønsker å realisere seg selv, og det betyr ofte å ta utdanning og etablere seg i arbeidslivet før man får barn. Idet man da velger å få barn, er man helst over tretti, det er et valg man har reflektert over og kommet frem til at det nå passer inn i hennes livsløp (Frønes og Brusdal 2005: 294-296).

Samtidig vet vi at det forekommer geografiske forskjeller og at livsstilsendringen beskrevet

ovenfor kanskje i aller størst grad gjelder Oslo og de andre større byene i Norge. I en artikkel for Statistisk Sentralbyrå (SSB) skriver Trude Lappegård at utsettelse av tidspunktet kvinner etablerer seg med familie må sees i sammenheng med at de i en stadig lengre periode bruker tiden på utdanning og jobb, mens barna får vente. Fortsatt er det slik at de fleste fødslene skjer før kvinnen fyller 30 år, men stadig flere får barn mens de er i 30-årsalderen. Fødselsratene viser at det er kvinner mellom 25 og 29 år som får flest barn. I løpet av 1990-tallet har fødselsratene generelt gått ned for kvinner i 20-årene, og opp for kvinner i 30-årene. Fødselsratene er blitt likere i de ulike aldersgruppene, noe som viser at det er blitt større variasjoner i når i livsløpet kvinner velger å få barn. Selv om mange venter med å få barn til de er i 30-årene, er det fortsatt flest kvinner som får barn tidligere. Denne utviklingen fører til at kvinner kan være i helt ulike livsfaser når de blir småbarnsmødre. Den generelle utviklingen går altså i retning av en utsettelse av fødslene. Denne utviklingen har imidlertid ikke skjedd i samme tempo i alle grupper. Utdanning har stor betydning for tidspunktet for når kvinner får sitt første barn, og nettopp derfor er det naturlig at vi i byene, med de store utdanningsinstitusjonene og hvor der er flere karrieremuligheter, særlig ser at kvinner venter med å få barn (Lappegård 2001, sitert 18.12.09).

Frønes og Brusdal skriver at et annet særtrekk ved Norge er en stor andel samboere. Det har skjedd en stor økning i samboende par de siste 20 årene, og denne forskyvningen avspeiler en endring i livsløpets organisering. Det forteller oss at samboerskap ofte er første fase i familieetablering. Frønes og Brusdal viser at samboerskap har i økende grad blitt en langvarig eller permanent livsform, mens det tidligere hadde preg av å være ungdommelig samliv før etablering. Samboerskap er derfor en sammensatt kategori, fra par med barn og sine juridiske rettigheter avklart som ved ekteskap, til unge kjæresteforhold med ulik grad av involvering og fremtidsplanlegging (Frønes og Brusdal 2005: 286-287).

Tid, økonomi og besteforeldre

Tid er viktig når barn blir født. Danielsen og Lappegård skriver på SSBs nettsider at majoriteten av norske kvinner har opparbeidet seg rett til lønnet fødselspermisjon, men noen grupper skiller seg ut som større brukere enn andre. Generelt kan en si at dette gjelder første- og andregangsfødende, kvinner mellom 30-34 år, kvinner uten innvandrerbakgrunn, kvinner som ikke studerer og kvinner med høyere utdanning. Mye tyder på at tidsaspektet er viktigere enn det økonomiske aspektet for hvilken ordning som velges. Kvinner ser på

fødselspermisjonen som et velferdsgode, og velger ordning ut fra hva som gir mest tid med barnet det første året (Danielsen og Lappegård 2003, sitert 18.12.09).

Ragni Hege Kitterød skriver i en artikkel for SSB at småbarnsforeldre ser rimeligvis ut til å ha en travlere hverdag enn folk i de fleste andre familiefaser. De bruker mer tid til yrkes- og familiearbeid og har mindre tid til fritidsaktiviteter. Dette er også den fasen der kjønnsarbeidsdelingen er mest markert, noe som har sammenheng med at mødre trapper ned innsatsen i yrkeslivet i langt større grad enn fedre, og øker tiden til familiearbeid mer. Både for mødre og fedre har det vært store endringer i dagliglivet de siste 30 årene. Mødre har økt tiden til yrkesarbeid betydelig, mens husholdsarbeidet er kraftig redusert. Fedre bruker noe mer tid til husholdsarbeid i dag enn på begynnelsen av 1970-tallet., men økningen i fedres husarbeid tilsvarer imidlertid ikke nedgangen blant mødre. Det er atskillig større likedeling blant mødre og fedre av arbeidet ute og hjemme i dag enn ved inngangen til 1970-årene, men kjønnsforskjellene i tid til yrkes- og husholdsarbeid er fremdeles betydelige (Kitterød 2002, sitert 18.12.09).

Kitterød konstanterer samtidig at det kan se ut til at den tidlige småbarnsfasen klarere enn før utgjør en pustepause i foreldres yrkesaktivitet. Foreldre med helt små barn bruker mindre tid i yrkeslivet enn dem med noe større barn, og denne forskjellen ser ut til å ha økt på 1990-tallet (Kitterød 2002, sitert 18.12.09). Samtidig påpeker Barstad, også i en artikkel for SSB, at småbarnsforeldre er utsatt for tidspress og ønsker seg mer tid til familien og samvær med barn (Barstad 2001, sitert 18.12.09).

Frønes og Brusdal skriver at inntektene stiger stadig, og for de med høy utdanning stiger den relative inntekten sterkt med alder, mens for de med lav inntekt stiger den relative inntekten lite med alder. Utviklingen gir oss rikere familier med færre arvinger, og dermed øker verdien av arv. De som arver er godt modne mennesker, men arven kommer også yngre generasjoner innenfor slekten til gode, siden de middelaldrende ofte sender arven videre til de unge. At eldre generasjoner er mye rikere enn tidligere, og har få barn og barnebarn, bidrar til en øket økonomisk betydning av familiebånd og private overføringer (Frønes og Brusdal 2005: 304). Samtidig ønsker jeg å påpeke at det er allment kjent at småbarnsforeldre ofte har dårlig råd. Man er i etableringsfasen, inntektene er ikke nødvendigvis svært høye og det er kostbart å få barn. Dersom man ikke er av dem som får barn i sen alder, men derimot er i begynnelsen av tyveårene, er student eller er alene med omsorgen for barnet, kan nettopp livet som småbarnsforelder være tøft økonomisk.

I en artikkel for SSB skriver Hagestad og Herlofsen at i dag har nesten halvparten av barn i alderen 10-12 år alle fire besteforeldrene i live. Det er nå normalt og forventet at småbarnsfamilien befinner seg i generasjonsstrukturer med minst tre generasjoner. Når det gjelder dagens besteforeldre, er det en vanlig myte at de er for travelt opptatt med andre ting til å engasjere seg i barns og barnebarns liv. Ofte tegnes bilder av bestemor og bestefar som nyter sol, golf og vin ved Middelhavet. En slik distansering blir også knyttet til manglende rolleforventninger. Vi har ingen besteforeldrerolle lenger, hevdes det. Nyere forskning har vist at dette faktisk ikke er tilfelle; en del gjengse oppfatninger av moderne besteforeldre er myter (Hagestad og Herlofsen 2009, sitert 18.12.09). Hagestad og Herlofsen skriver at det ikke er slik at vi i dagens Norge ikke har rolleforventninger rettet mot besteforeldre. En sentral forventning er at de skal støtte opp om voksne barns foreldregjerning. Statistisk sentralbyrå kan melde at analyser av svar fra småbarnsforeldre viser at særlig bestemødre er sentrale støttespillere, og at de stiller opp når det er behov for hjelp til barnepass. Det er klar enighet blant nordmenn om sentrale oppgaver for besteforeldre: De skal gjøre ting sammen med barnebarn, tre støttende til når de trengs og hjelpe voksne barn i sin rolle som foreldre. (Hagestad og Herlofsen 2009, sitert 18.12.09)

Ferske foreldre

Lisbeth F. Brudal skriver om fødselspsykologi for foreldre i boka *Å få barn* og beskriver der hvordan det er å få barn. Boka bidrar til å sette seg inn i hvordan nybakte foreldre har det, og kan hjelpe oss som skal møte dåpsfamilien til å forstå hvilken hverdag de har blitt kastet inn i. Brudal beskriver utfordringer som kan komme i tiden etter en fødsel, som fødselsdepresjoner, uro og redsel knyttet til det å ha ansvaret for barnet. Mange savner arbeidslivet og (kollega-) fellesskap. Ammetåke er et reelt fenomen og opplevelsen av mangel på intellektuell stimuli kan være frustrerende. Nattstell og nattevåk som resulterer i søvnmangel kan være svært utfordrende å håndtere. Dette kan være årsak til utfordringer i samliv og seksualliv og utfordringene med å forholde seg til velmenende råd fra alle kanter. Problemer som kan oppstå i forhold til amming og mat, sykdom og kolikk kan også være en del av virkeligheten til nybakte foreldre og småbarnsforeldre (Brudal 1991: 79-129).

Foreldre i lys av kultur- og samfunnsutviklingen

Jesper Juul kaller dagens familier for "lappeteppefamilien". Realiteten er at vi i dag har mine, dine og våre barn. Og han mener hvert par selv må finne opp parforholdet og barneoppdragelsen på nytt igjen, siden de ikke har brukbare rollemodeller å forholde seg til. Han mener det ikke lenger finnes en gjengs oppfatning av hva "man" bør gjøre og hvordan man oppdrar barn. "Vi lever ikke lenger i en verden der alle vet hva "man" gjør og dermed hva som er "riktig" og hva som er "galt. For bare en generasjon siden levde vi i relativt isolerte samfunn preget av sterk verdimeslig felles forståelse, eller konsensus. Denne konsensusen var i all hovedsak moralbasert og dreide seg om hva man gjør og ikke gjør, og hva man har plikt til og hva man bør" (Juul 2005: 8). Han skriver at kirken ikke lenger spiller en rolle som et felles moralsk fundament, og at den i liten grad evner å formulere sine verdier slik at mennesker finner dem meningsfylte. Pål Repstad bekrefter denne endringen av kirkens rolle. Han skriver i artikkelen "Religion og livssyn i dagens Norge"; "Folk er ikke nødvendigvis mindre religiøse enn før, men de lar seg mindre styre av religiøse autoriteter når det gjelder hva de skal tro" (Repstad 2005: 387). Oppslutningen om de kirkelige ritualene ved viktige overganger i menneskelivet har holdt seg ganske høy og stabil gjennom de siste 20 år. Repstad presenterer av rundt åtte av ti barn i et årskull blir døpt, nesten tre av fire blir konfirmert, to av tre vielser finner sted i kirker og nesten alle (19 av 20) begravnes i kirkelig regi (Repstad 2005:391). Repstad skriver at kristne trostradisjoner totalt sett er en langt viktigere premissleverandør enn alternativreligiøsiteten til folk flests livssyn i dagens Norge. Samtidig er det slik at "den hellige hvelvingen som omsluttet hele samfunn i middelalderen, har slått sprekker og falt fra hverandre" (Repstad 2005: 390). Han skriver at det norske folk er skeptiske til å underkaste seg religiøse autoriteter og folk flest har et nokså avslappet forhold til religiøse dogmer. Når det kommer frem av spørreundersøkelsen Folkekirke 2000 at de sidene kirkemedlemmene setter mest pris på ved gudstjenesten er salmesang, orgelmusikk, høytiden og stillhet, slår Repstad fast at "opplevelser og følelser i vår tid er sterkere ankerfester for det religiøse enn kognitive overbevisninger" (Repstad 2005: 388). Han skriver videre at Norge har gjennomgått en sterk institusjonell sekularisering. Kristendommen særstilling i samfunnets lovgivning og styring er svekket gjennom de siste to hundre år. Oppslutningen om kristne religiøse møter har gått ned, men ikke dramatisk. Noen færre slutter opp om kirkelige dogmer, men det er ikke noen entydig tendens til at flere tar avstand fra kirken. Repstad slår fast at "I dagens norske samfunn har veltandsnivå, velstandsutsikter og tilnærmet sosial likhet mer å si for samfunnets stabilitet og integrasjon enn om alle tenker

likt om livets dypere mening”(Repstad 2005: 405). Han mener vi sikkert kan si at når samfunnet forandrer seg, vil livstolkningene også gjøre det.

Marianne Gullestad skriver i boken *Kultur og hverdagsliv* om hjemmets betydning samfunnet og kulturen i dag. Hun viser at hjemmet er sentralt for å skape mening og intergrasjon. Gullestad skriver at kirkereligion har for mange mistet sin verdi som legitimisering av hverdagslivets aktiviteter, men at hjemmets fremtredende rolle kan spores innen norsk stastkirkereligion; ”det er nå tendenser i den Lutherske kirke til å skape eller låne ritualer som kan høytideligholdes hjemme, gjennom hele kirkeåret” (Gullestad 1989: 164). Hun skriver at det innebærer at enkelte gjenstander i hjemmet kan være religiøse kulturobjekter. Som eksempel viser hun til den nye interessen for ikoner i religiøse miljøer som tidligere har vært skeptiske til bilder (Gullestad 1989: 164). Det har skjedd en sakralisering i hjemmet. I dag er ikke hjemmet lenger et arbeidssted, men et sted for å hellige stunder sammen med familie. Vi skal komme tilbake til hva dette kan bety i forbindelse med trosopplæring og i kirkens samtale med dåpsforeldre.

Norge blir et stadig mer flerkulturelt samfunn. Ved inngangen til 2008 hadde én av ti personer enten innvandret selv eller var født i Norge av innvandrerforeldre (Daugstad 2009, sitert 06.01.10). Med økt innvandring endrer også det religiøse bildet seg. Innvandring har ført til et religiøst og livsynsmessig mangfold i Norge. De største byene i Norge har rundt år 2000 innslag av nærmere 150 forskjellige nasjonaliteter (Brochmann 2005: 358). Ved inngangen til 2008 var 82 prosent av befolkningen i Norge medlemmer av statskirken, mens i 1980 var andelen 88 prosent av befolkningen og ti år tidligere var den 94 prosent (Daugstad 2009, sitert 06.01.10). Samtidig med nedgangen i antall medlemmer i statskirken, har det skjedd en økning i antallet medlemmer i andre tros- og livssynssamfunn. De kristne trossamfunnene utenfor statskirken utgjør 55 prosent av alle medlemmene i tros- og livssynssamfunnene ved inngangen til 2008. Størst er den romersk-katolske kirken med over 54 000 medlemmer og pinsebevegelsen med i alt 40 000 medlemmer. Over 20 prosent av medlemmene i tros- og livssynssamfunn utenfor statskirken er medlemmer i muslimske trossamfunn, og nesten 20 prosent er medlemmer i livssynssamfunn (Daugstad 2009, sitert 06.01.10). I 1980 var det kun registrert 1000 muslimer i Norge, i 2000 var medlemstallet steget til 56 000 og ved inngangen til 2008 var det i alt registrert 84 000 medlemmer i muslimske trossamfunn i Norge. (Daugstad 2009, sitert 06.01.10). Tall basert på medlemsskap i statskirken og andre tros- og livssamfunn viser at religiøs pluralisme i Norge er et faktum. Dette kommer i stor grad av innvandring. Hvilken betydning har den plurale virkelighet for tilslutningen til barnedåp?

Ida Marie Høeg slår fast i en artikkel om dåp og tradisjon i Den norske kirke at siden begynnelsen av 1960- tallet og frem til i dag har oppslutningen om barnedåp sunket med 18 prosent (Høeg 2003: 110). Hun skriver at kirken har i noen grad kompensert for svekkede barnedåpstall med et økende antall dåp av ungdom. Den gruppen som ikke ble døpt som barn, men som døpes i løpet av konfirmasjonstiden, har økt i antall de siste ti årene (Høeg 2003: 111). Høeg skriver også at det er store forskjeller mellom bispedømmene når det gjelder oppslutning om dåp. Dåpsprosenten er høyest i Møre, Hamar og Sør- Hålogaland. I Oslo er oppslutningen lavest; under halvparten av barna som fødes i dette bispedømmet døpes (Høeg 2003: 111). Det er også store forskjeller mellom byene i oppslutningen om dåp, skriver Høeg. I Oslo er dåpsprosenten lavest med kun 38, deretter kommer Drammen med 59. Av de syv største byene i Norge har alle, med unntak av Tromsø, hatt en nedgang i oppslutningen om dåp (Høeg 2003: 112). Høeg skriver at det er en kompleks sak å forklare både årsaken til 30 års nedgang i dåpstallene og de store forskjellene mellom bispedømmene og byene. Hun peker likevel på to forhold som kan ha vært utslagsgivende; ”Norge har blitt mer pluralistisk og forholdet til kirke og religion er mer individualisert. Dette får størst utslag i byene.” (Høeg 2003: 114).

Høeg skriver at undersøkelsen som er gjort blant medlemmer av Den norske kirke, *Folkekirke 2000*, viser at majoriteten av foreldrene som har latt barna sine døpe, har gjort det på grunn av tradisjonsaspektet i dåpen, og at det er omtrent halvparten av kirkens medlemmer som har en religiøs begrunnelse for å la barna sine bli døpt i kirken (Høeg 2003: 116). Høeg har kommet frem til at når dåpsprosenten fortsatt er så høy (73 %), til tross for at det religiøse aspektet ikke er så viktig for halvparten av dåpsforeldrene, så kommer det av at dåpstradisjonen er et kulturelt fenomen og den kommuniserer mening. Hun ser at tradisjon fungerer som sosial hukommelse og lojalitet til kollektivet, og at ved livets høydepunkter søker foreldre til en felles historie for å markere barnets komme og familiens endrede status. Når foreldrene vektlegger tradisjonen ved dåpen, tolker Høeg dette som en felleskaps erklæring til det norske samfunnet, og et uttrykk for å involvere barnet i en felles kultur (Høeg, 2003: 123). Eva Reimers undersøkelse i Sverige viser noe tilsvarende. Som nevnt i innledningen har Reimers kommet frem til at dåpen er for foreldrene en meningsfull rite som gjør barna til mennesker, dem selv til foreldre, og som forankrer både barnet og dem selv i familien og slekten (Reimers 1995: 104). Vi skal se mer på sammenhengen mellom den plurale virkelighet i Norge og tradisjon som begrunnelse for barnedåp i neste kapittel.

I *Foreldreundersøkelsen* som er gjort vedrørende dåpsopplæring i hjem og familie i Bjørgvin bispedømme, presenterer Rune Øystese at det er signifikante forskjeller mellom foreldrenes motiver for dåp avhengig av hvilket standpunkt de tar i forhold til kristen tro (Øystese 2004: 33). Øystese presenterer at undersøkelsen viste at den kristne gruppen oppgir at troen er viktig for dem, de slutter mer opp om kirkens læresetninger, de har oftere en kristen motivasjon for at barna skal bli døpt, opplever dåpen som mer forpliktende og ønsker mer kristent innhold i oppdragelsen (Øystese 2004: 75).

I undersøkelsen opererte Øystese med to grupper kristne; ”de som har valgt å betegne seg som *Jeg er kristen og deler kirkens tro* (Kristen I) vil svare ganske forskjellig fra dem som har valgt å karakterisere seg som: *Jeg er kristen, men ikke slik kirken lærer* (Kristne II)” (Øystese 2004:75). I tillegg opererte de med en *Ikke kristen*-gruppe og en *Usikker*-gruppe (Øystese 2004: 33). Når kirken møter mennesker til dåpssamtale, bør en derfor naturligvis ta med seg kunnskapen om at medlemmene i Dnk har forskjellig ståsted i forhold til kirken og den kristne tro og lære. Jeg vil videre i oppgaven forholde meg til dåpsforeldrene med utgangspunkt i følgende grupperinger:

1. De praktiserende kristne - dette er de som deler kirkens tro, som er bevisste troende, som går mer eller mindre regelmessig i kirken, som aktivt involverer barna (og seg selv) i kirkens trosopplæringstilbud
2. Tradisjonskristne - denne gruppen rommer de som tror på Gud, de som er usikre på hva de egentlig tror på, de som ikke vil identifisere seg med kirkens lære, tradisjonsbærerne som holder noe avstand til kirken

Innenfor disse grupperingene vil variasjonene naturligvis være store. Det er en grov inndeling, og mange ville kanskje ikke identifisere seg med den ene eller den andre gruppen. Når jeg senere skriver om hvordan vi møter dåpsforeldrene, involvere dem og inviterer dem videre, er det særlig gruppe 2 som er målgruppen, blant annet fordi disse er i flertall.

Hvordan forholder kirken seg til endringene i småbarnforeldres hverdagsliv? Hva gjør vi med det vi nå vet om småbarnsforeldre når vi planlegger dåpssamtalen? Hvordan kan kunnskapen om småbarnsforeldre prege kirkens møte med dem? Vi skal nå gå videre til den delen av oppgaven hvor jeg vil hente opp teorien som til nå har blitt presentert i dette og det forrige kapitlet, vi skal se på de spørsmålene jeg har stilt underveis, og ut ifra det drøfte hvordan kirken bør møte dåpsfamilien.

4 Dåpssamtalen

I dette kapitlet vil jeg drøfte de spørsmålene jeg har stilt underveis og bruke den teorien jeg har presentert i en drøftning av hvordan kirkens møte med dåpsforeldre bør være. Jeg vil starte med å se på kommunikasjon.

4.1 Kirkens utfordringer i møte med unge foreldre i en postmoderne tid

Overskriften er hentet fra undertittelen i Cecilie Holdøs masteroppgave. Jeg innleder dette kapitlet med å presentere hva Holdø særlig løfter frem i sin avhandling om dåpssamtalen. Dette fordi jeg mener hun kommer med gode betraktninger og viktige innspill som er relevant i refleksjonen over hva og hvordan vi kommuniserer i dåpssamtalen.

Holdø peker på at dåpssamtalen ble til i skjæringspunktet mellom moderne og postmoderne tid, og ønsket om å innskjerpe og kontrollere er preget av holdninger fra en tid før oss. I dag er det dialogen og samtalen som holdes frem, og Holdø er opptatt av at kirken må evne og følge med i tiden, samtale med de menneskene som lever nå og la seg prege av postmodernismens kommunikasjonsform. Kirken må ikke være statisk, men endre form i samspill med tiden. Hun peker på det vi også har sett på tidligere; kirken har ikke lenger den maktposisjon den hadde, og dermed ikke samme autoritet og innflytelse som tidligere. Hun tror kirkens største utfordring i dag er å mestre dialogen - den likeverdige samtale, der begge parter er med på sine premisser, og sammen finner frem til en større erkjennelse (Holdø 2008: 52-53). Hun skriver at hun med utgangspunkt i de kulturuttrykk og strømninger som preger den postmoderne tid har sett at tiden er moden for å endre på dåpssamtalens form og innhold. Hun skriver; "Det religiøse liv i samfunnet er differensiert - både sekularisert, men også resakralisert. Det alminnelige liv sakraliseres. Folk søker det hellige nå som før, men de søker det der de er, når det passer dem. De leter ikke nødvendigvis etter de rette svar, men de leter etter det som gir dem en opplevelse av det hellige, og etter det som gir dem mening der og da. De opererer mer fritt i forhold til institusjonalisert religion og kristendom" (Holdø 2008: 80). Det Holdø her så godt setter ord på, stemmer overens med mine funn presentert i kapittel 3. Hun skriver videre; "Forklaringer og forståelse er de lite opptatt av, men å få delta i dåpen- i et sakralt rom, med sitt nyfødte barn og med sin familie, opplever de meningsfullt" (Holdø 2008:80). Holdø tror kirken derfor må legge om samtalen fra forklaringer, utlegninger,

kontroll og grensesetting til deltakelse og opplevelse (Holdø 2008: 80). Jeg vil argumentere på linje med Holdø og tror hun har rett i at vi må tenke nytt om dåpssamtalen og gjøre den mer relevant for dåpsforeldrene. Videre vil jeg løfte frem Holdøs ønsker for dåpssamtalen som er:

- at dåpssamtalen blir en arena for relasjonsbygging; ”Nøkkelen til å lykkes ligger først og fremst i at kirken respekterer foreldrene, og foreldrenes alminnelige tro, og deres motiver for dåp.”(Holdø 2008: 69).

- at kirken legger bort mistenksomheten og tradisjonen med å skulle kontrollere, og samtidig ”våge å være kirke - tydelige med sitt unike budskap, sine gamle fortellinger, sitt rike symbolspråk, og med sine trygge ritualer”(Holdø 2008: 69).

- at kirken beveger seg fra forklaring til involvering; ”Menigheter som er i stand til å bringe det hellige sammen med det alminnelige eller sakralisere livsformer vil fortsatt kunne ha noe å gi til mennesker i dag. Menighetene må også kunne holde frem verdier som folk flest opplever som gode for livet og hverdagen, og de må kunne tilby møtepunkter der mennesker opplever at de møter den transcendent Gud.”(Holdø 2008: 74).

- at kirken skal lytte og bekrefte; Holdø tror ikke man treffer i dag dersom man tror at en økt informasjonsinnsats eller forklaringsmetodikk kan hjelpe i forhold til foreldre som kirken måtte mene er for fremmedgjort overfor dåpen og dåpens innhold. Liturgi, symbolspråk, bønner og tekster gir språk og tilkobling. Ved bruk av faste formularer, der en tar i bruk kirkens mangfoldige symbolspråk kan dåpssamtalen romme både det alminnelige og det hellige. (Holdø 2008: 75).

Jeg opplever at det Holdø skriver om at dåpssamtalen må bli en arena for relasjonsbygging er helt i tråd med hva jeg har ønsket å løfte frem i denne oppgaven. Videre tror jeg Holdø har rett i at kirken må lytte og bekrefte, legge bort mistenkelighet og kontrollering og å involvere i stedet for å forklare. Vi skal se nærmere på dette og på hvordan kirken kommuniserer i dåpssamtalen.

4.2 Kommunikasjon

Foreldreundersøkelsen i Bjørgvin bispedømme avdekker at dåpsforeldres opplevelse av dåpssamtalen har nær sammenheng med deres opplevelse av presten. De positive

kommentarene går ofte ut på at presten var *folkelig, menneskelig, "på vårt nivå"* og når prestene opplevdes personlig og "nær" i sin kommunikasjon, ble det ofte satt pris på (Øystese 2004: 38). De negative opplevelsene av dåpssamtalen forklares for eksempel av at prestene er for tilbakeholdne, eller belærende og fjern (Øystese, 2004: 39). Hvilken holdning har vi til de som bringer barna til dåp? Hva snakker vi om i dåpssamtalen?

Øystein Bjørdal har skrevet om dåpssamtalen i boken *Våre tider i Guds hånd - Kirkens tjeneste ved dåp, konfirmasjon, vigsel og gravferd* og han mener dåpssamtalen må si noe om hva dåpen er og gir, om liturgi, om tradisjon og dåpspraksis og om dåpen, troen og menigheten (Bjørdal 1997: 58). Han skriver at "samtalens store utfordring (er) å finne de gode ord og fortellinger som åpner, trøster og leder til et virkelig møte" (Bjørdal 1997: 54). Også han trekker frem at presten må unngå å virke belærende og pratete (Bjørdal 1997: 53). Jeg tror en nøkkel til god kommunikasjon i dåpssamtalen ligger i hvordan vi møter foreldrene. Kanskje vi må starte med å snakke med foreldrene om hvorfor de bærer barnet til dåp? Kanskje det kan hjelpe oss å gripe an hvordan vi forklarer og snakker om dåpen? Vi har sett på at mange bærer barna til dåp på grunn av tradisjon. Eva Reimers så i sin undersøkelse at dåpen er viktig for barnets identitet og for foreningen av mors og fars familie, at den bringer familiene sammen og dette er viktig for byggingen av barnets identitet. Barnet gis en personlig, religiøs, kulturell og slektsmessig - kanskje også geografisk - identitet i og med dåpen (Reimers 1995: 45 - 46). Kanskje burde kirken i større grad bekrefte dette ved å snakke om hva som skjer med familien når et nytt barn døpes?

Vi har sett på hvordan mennesker som får barn får hele sitt liv og sin hverdag endret. Nybakte foreldre har først og fremst fått en radikalt endret hverdag. De menneskene vi møter i dåpssamtalen har fått et nytt element inn i livene deres som krever all deres oppmerksomhet og som er fullstendig avhengig av dem. De har fått et nytt fokus i livet, og de må ofte sette egne behov og ønsker til side for å hjelpe hverandre å ta vare på den nye arvingen. Det er forbausende hvilke enorme endringer som kan oppstå i hverdagsliv og samliv idet man blir foreldre. Sjur Isaksen snakker om barnefødsel som en kriseopplevelse, fordi en krise er en avgjørende forandring, et vendepunkt. Han skriver: "Plutselig blir vaner, tankesett, ansvarsbyrde og emosjonell tyngde dirigert av et nytt, lite vesen. Samtidig blir samlivet utfordret av de rolleforandringer det innebærer å få et nyfødt barn i hendene (Isaksen 2009: 8). Den familien som møter til dåpssamtale har nettopp gjennomgått en stor forandring og har kanskje behov for å snakke med noen om det nye livet. Situasjonen man er i som nybakte foreldre har krisens karakter. I slike situasjoner har mennesker behov for å oppleve støtte. De

vil vite seg bekreftet, omgitt av et trygt nettverk. Mange ristes i sine grunnvoller av å få barn og verdspørsmålene dukker opp. Eva Reimers henviser til W.S.F. Pickering's sosiologiske studium av passasjeriter som viser at når mennesker opplever at livet forandres, håndterer de denne forandring av livsvilkårene med hjelp av kulturens dypest rotede og mest grunnleggende praksiser (Reimers 1995: 33). Barnedåp er en slik praksis. De kirkelige handlingers livskraft forklares med at de er livssyklusriter og de møter grunnleggende menneskelige behov for integrering, bekreftelse og følelsesmessige opplevelser (Reimers, 1995: 33). Kirken må være seg bevisst at den integrerer og bekrefter og at den gir dåpsforeldre følelsesmessige opplevelser.

Isaksen gjør oppmerksom på at kirkens kompetanse i møte med kriser, som ulykker og katastrofer, er etterspurt og verdsatt i samfunnet. "Kirken har en funksjon som ritualforvalter i møte med gjennomgripende kriser i menneskers liv", skriver Isaksen (Isaksen 2009:9). Han mener kirken kan bidra til bedre praksis på to områder: økt sjelesørgerisk bevissthet og bedre ritualisering. Isaksen foreslår at kirkens møte med dåpsforeldre bør bæres av en respekt for og åpenhet overfor det krisepregede ved å bli foreldre, og at dåpsforeldrenes følelsesmessige engasjement i forberedelsen til dåpshandlingen vil bidra til en opplevelse av ritualen som mer personlig og meningsfylt (Isaksen 2009:9). Bjørdal skriver at en viktig utfordring for dåpssamtalen er å "knytte foreldrene sterkere til hverandre, gjennom den fødsel de har gjennomlevet og den forestående dåp" (Bjørdal 1997: 53). Jeg mener både Bjørdal og Isaksen kommer med viktige innspill, og nettopp derfor har jeg jobbet med å kartlegge hvem dåpsforeldrene er, hvordan deres livssituasjon er og hvilket forhold de har til kirken, slik at vi har en bedre forutsetning for å møte dåpsforeldrene og deres behov i dåpssamtalen.

Jeg mener dåpssamtalen ikke først og fremst bør handle om å informere, men at vi må starte med å bekrefte det foreldrene kommer med. Dersom vi snakker med dem om hva det innebærer at de er foreldre og at barnet er et menneske, tror jeg vi kommer inn på et godt spor. Jeg begynte oppgaven med å skrive om dåpsliturgien og hva og hvordan vi kommuniserer dette i dåpssamtalen. Diskusjonen omkring vektlegging av skapelsesteologi og frelsesteologi er relevant i denne sammenheng. Vi har sett at mennesker i dag er skeptiske til å underkaste seg religiøse autoriteter og at folk flest har et nokså avslappet forhold til religiøse dogmer. Vi har dessuten slått fast at Norge har blitt mer pluralistisk og vi har sett at tradisjonsaspektet er et viktig argument for å bære barn til dåpen, og at dette antakelig kommer av en opplevelse av at barnet i dåpen blir forankret til norsk, kristen tradisjon og kultur. Tradisjonsargumentet for barnedåpen kommer antakelig av et behov for å stadfeste sin

religiøse tilhørighet. Når foreldre ønsker å la sine barn døpe, mener jeg det ikke nødvendigvis kommer av at dåpsforeldrene vil stadfeste en kristen tro, men at de ønsker å stadfeste en kristen tilhørighet, som alternativ til for eksempel islam. Valget om å døpe barnet sitt i statskirken kommer for mange av et bevisst eller ubevisst ønske om å formidle lojalitet til kollektivet. Ved å bli medlem av Den norske kirke, formidler man en tilhørighet til kristendommen, en tilhørighet til vestlig kultur. I dåpssamtalen kan vi være med og bekrefte denne tilhørigheten og bevisstgjøre hvordan man kan praktisere kristne tradisjoner.

Kristendommen har ikke lenger monopol og kristendomskunnskapen sitter ikke lenger spikret i det norske folk. Jeg tror derfor at idet vi skal velge om vi skal begynne med å formidle frelsesteologi eller skapelsesteologi til dåpsforeldre, må vi gjøre dette med bevissthet rundt den religiøse pluralismen dåpsforeldrene er en del av. Kirken ønsker å formidle hele omfanget av dåpsteologien til dåpsfølget, men vi må være kloke i måten vi gjør det på. Jeg tror at skapelsesteologien må løftes frem og at vi bør begynne dåpssamtalen med å snakke om det nye livet og å takke for det. Dersom vi begynner med å fortelle foreldre at deres nyfødte barn er befengt av arvesynd, mener jeg grunnlaget for kommunikasjon med dåpsforeldrene blir borte. Dersom vi skal kommunisere godt med nybakte foreldre, må vi begynne der de er. Spørsmål som *Hva innebærer det at barnet er et menneske? Hva innebærer det å være foreldre? Hva innebærer det å være familie? Hvordan er den nye livssituasjonen?*, kan være gode spørsmål å innlede en samtale med. Dersom vi gir rom for å snakke om våkennetter og bleieskift, hverdagsliv og tidsklemma; om dåpsfamiliens situasjon her og nå, tror jeg mulighetene for å få til en god kommunikasjon knyttet til kristendom, tro og dåpens betydning, er større. Root skriver at Kristus er tilstede idet vi deler våre menneskelige liv, derfor mener jeg vi i dåpssamtalen nettopp må snakke om det menneskelige, fordi dét er det kristelige.

Samtidig, nettopp på grunn av sekularisering og pluralisme i dagens samfunn, ønsker vi å formidle til dåpsforeldrene hva dåpen innebærer. Jeg er opptatt av at vi bør begynne med å formidle skapelsesteologi, men ikke unngå å formidle frelsesteologi. Holdøs poeng om å ta i bruk kirkens mangfoldige symbolspråk i dåpssamtalen tror jeg kan hjelpe i formidlingen av dåpens betydning. Også Bjørdal setter ord på at dåpssamtalens store utfordring er ”å finne de gode ord og fortellinger som åpner, trøster og leder til et virkelig møte” (Bjørdal 1997: 54). Vi skal se på hvordan vi kan formidle dåpsteologi ved hjelp av symboler.

Vannet er et rikt bilde som bør brukes i dåpssamtalen. Ved bruk av vannet kan vi formidle den enheten med Kristus som skjer i dåpen ved begravelsen og oppstandelsen med han. Ved å vise til vannet kan vi formidle at dåpen er gjenfødelsens bad; vi blir født på ny i dåpen. Ved å snakke om vannet som det vi vasker oss i og som kilden til alt liv, kan vi formidle at dåpen er renselse, syndstilgivelse, levendegjøring og frigjøring. Bjørdal kommer med et godt eksempel på dette; ”Slik som fisken fødes i vannet og må bli der for å få næring og leve, slik må den kristne leve i dåpens rensende og fornyende nåde” (Bjørdal 1997: 55). Han peker også på fiskens dobbelte betydning. Den er både et bilde på dem som lever i sin dåp og et tegn for dem som tror på Kristus. Fisken er som kjent et av de eldste symboler fra oldkirken. Det greske ordet for fisk, uttrykker følgende bekjennelse gjennom forbokstavene til Kristus: Jesus Kristus, Guds Sønn, Frelseren (Bjørdal 1997: 55).

I dåpen blir vi merket med korset. Ved å bruke dette symbolet kan vi formidle de sidene ved dåpen som handler om innlemmelsesrite, opplæring, etterfølgelse og felleskap med Kristus og kirken. Korsets merke gitt i dåpen kan sammenliknes med dyr som blir svimerket for å vise hvem deres eier er. På samme måte viser korset vi er merket med, at vi tilhører Kristus og kirken. Det innebærer også at vi, i likhet med dyr, følger vår eier og lar oss lede. I dåpen blir vi meldt inn i et fellesskap og det blir tydeliggjort hvem og hvor vi hører til.

Holdø mener at økt informasjonsinnsats og forklaringsmetodikk ikke er riktig metode for å nå gjennom til foreldre som er fremmedgjort i forhold til kirken. Hun har tro på at liturgi, symbolspråk, bønner og tekster i stedet kan være fruktbart å bruke i dåpssamtalen. Jeg tror hun er inne på noe viktig og vil hente opp dette når jeg i neste kapittel kommer med konkrete forslag til form og innhold for dåpssamtalen.

Nå vil jeg fortsette med å se på hvordan en av hovedaktørene i dåpssamtalen, presten, bør forstå sin rolle i utførelsen og utviklingen av dåpssamtalen.

4.3 Prestens rolle i dåpssamtalen

Det er prestens ansvar å gjennomføre dåpssamtale i forkant av barnedåp. Det er derfor primært prestens oppgave å legge til rette for at dåpsfamilien får et godt møte med kirken - at dåpssamtalen blir godt møte. Siden dåpssamtalen er prestens ansvarsområde, er det også hun som må ta initiativ dersom man ønsker å gjøre noe med dåpssamtalen. Samtidig vet vi at ressursene i Den norske kirke de fleste steder er knappe, og både prester og øvrige ansatte står

i en tidsklemme. Den nye trosopplæringsplanen har gitt og gir økte stillinger i kirken i form av trosopplæringsstillinger, men slik jeg ser det er dåpssamtalen fortsatt prestens bord, og det er derfor opp til henne å involvere eventuelle trosopplærere og andre medarbeidere i dette arbeidet. I arbeid med å koordinere medarbeidere og sette i gang nye tiltak i menigheten, kreves en leder.

Symboliserende ledelse

Saxegaard beskriver hvor viktig prestens rolle som symboliserende leder er, og kanskje er den av særlig stor betydning i møte med dåpsfølget. Presten som symbolbærer er ivaretatt i dåpsgudstjenesten, men samtidig som det er den mest opplagte rollen, er den også, slik Saxegaard skriver, den mest utforskede. (Saxegaard 2009:1). Det er derfor all grunn for prester å være seg mer bevisst hvilken betydning man som symboliserende leder har. Mitt inntrykk er at det er viktig for dåpsforeldrene hvem presten er. Jeg tror det kan komme av at i dåpen utfører presten en handling på vegne av Gud overfor enkeltmennesket. Derfor er det viktig for foreldrene at denne hellige handlingen overfor deres barn gjøres av riktig person. Jeg tror det som gjør presten til den ”riktige” peronen for foreldrene, er at hun er nærværende og tilstede i handlingen og at hun ved å fylle rommet og å eie dåpshandlingen formidler høytid. Jeg mener at dersom presten virkelig ser dåpsbarnet og er nær i både dåpssamtalen og dåpshandlingen, ivaretar hun sin rolle som symbolbærer overfor dåpsforeldrene og hele dåpsfølget. I den forbindelse vil jeg løfte frem betydningen av at dåpssamtalen gjøres av den presten som skal forrette dåpen. I dag er det slik at ansvaret for dåpssamtale ligger hos den menigheten dåpsforeldrene sokner til. Det innebærer at dersom foreldrene av ulike årsaker ønsker å la sitt barn døpe i en annen kirke enn den de hører til, møter de ofte ikke den presten som skal døpe barnet deres før selve dåpsdagen. Jeg mener dette er uheldig av flere årsaker, men særlig fordi de da ikke har opprettet en relasjon til den presten som skal utføre dåpen. Jeg våger å foreslå at i slike tilfeller burde dåpsforeldrene bli invitert til dåpssamtale både i den menigheten de sokner til og i den dåpen skal foregå. Dette fordi jeg tror at dersom dåpsforeldrene ikke har vært til dåpssamtale hos den presten som skal døpe barnet deres, eller i den kirken dåpshandlingen skal foregå, kan det blant annet skape praktisk usikkerhet. Dette skal vi komme tilbake til i neste kapittel. Samtidig mener jeg at dersom dåpsforeldrene ikke møter lokalpresten eller andre medarbeidere i kirken de sokner til, er det mindre forutsetning for at dåpssamtalen kan bli en inngangsport til videre trosopplæring. Kanskje burde vi bli mer

restriktive i forhold til at foreldre i stor grad kan velge fritt hvor barnet deres skal døpes? Jeg innser at det kan være problematisk, men mener likevel at dersom vi ønsker at dåpssamtalen skal være en døråpner for dåpsfamilien inn i menigheten, er det viktig at de møter den lokale presten og den lokale menigheten i forbindelse med dåp. Vi må heller ikke undervurdere dåpssamtalens betydning som forberedelse til dåpsgudstjenesten, og at det er meget relevant at man møter den presten som skal døpe i forkant av dåpsgudstjenesten, slik at det kan opprettes en relasjon.

Vi vet at religiøsitet berører relasjoner og mitt inntrykk er at folk ønsker å kunne forholde seg til en prest som er "sin". Jeg tror vi som kirke skal fortsette å ta dette på alvor, nettopp fordi vi har sett hvor viktig relasjoner er i menighetsarbeid; Root skriver at relasjoner er det som holder verden og kirken sammen. Derfor mener jeg vi må satse på relasjonsbygging i møte med dåpsforeldre . Vi har sett at færre mennesker i dag slutter opp om de kirkelige dogmer, dette gjelder også medlemmer av Dnk. Det foregår stadig teologiske debatter innenfor folkekirken som skaper engasjement blant det norske folk og som jeg tror støtter mennesker fra kirken. Jeg opplever likevel at blant de menneskene som er kritiske til kirken, er det slik at de fleste kjenner én prest, eller ett bevisst kristent menneske, som de har sansen for og kommer overens med. Jeg tror det kommer av at nettopp fordi de har en relasjon til vedkommende, liker de personen, mens "de andre" som kanskje representerer synspunkter vedkommende er uenig i, kjenner de ikke og da er det enklere å distansere seg og å være uenig. Jeg tror det er sant at relasjoner holder verden og kirken sammen, fordi jeg mener at idet mennesker møtes, og snakker sammen ansikt til ansikt, og deler sine liv med hverandre, vil de fleste oppleve at det er flere ting som forener dem enn som skiller dem. Derfor må vi fokusere på å bygge relasjoner med dem vi møter i dåpssamtalen.

I dåpssamtalen står presten i en yrkessituasjon, samtidig som hun skal være nær, dele liv og opprette relasjon. Hvordan skiller man mellom personlig og privat i en slik sammenheng? Jeg tror noe av det Røkenes skriver om relasjonskompetanse kan være til hjelp i denne sammenheng. Som profesjonsinnehaver må man bygge relasjon. En del av relasjonskompetansen er personlighet og erfaringer. Relasjonskompetanse handler om selvinnsikt, at man vet hvem man er og om at blant annet personlighet, bakgrunn, livshistorie, sivilstatus og kulturelle faktorer har betydning i samhandling med andre. Jeg mener presten må være bevisst at man er i en rolle og at man skal forbli i rollen i dåpssamtalen. Nettopp derfor har jeg hentet inn Saxegaards modell for presterollen. Dette mener jeg også gjelder i de tilfellene hvor presten har en relasjon til dåpsforeldrene på forhånd. I dåpssamtalen er det

viktig at presten tar på seg presterollen, samtidig som hun reflekterer over spenningen mellom å skulle være personlig og nær i en yrkesrolle, og handler deretter. I dåpssamtalen må man bruke sin personlighet, sine evner, sin livssituasjon og erfaring. Jeg mener det er en forutsetning for at dåpsforeldrene skal oppleve at presten er nær i dåpssamtalen. Jeg vil understreke det Røkenes skriver om at som kompetent fagperson må man være i stand til å forandre og utvikle seg på de områdene som er ønskelig og mulig. Det kan man få til ved å reflektere over hvem man er og legge til rette for å få tilbakemelding av andre mennesker, for eksempel av kollegaer, venner og familie. Samtidig må man se og sette pris på sine egne sterke sider og ta vare på og utvikle det man er flink til. Det innebærer at ingen dåpssamtaler er like. Man kan ha samme plan for form og innhold, men hver prest vil likevel sette sitt personlige preg på den, uansett om det er bevisst eller ubevisst, gjennomtenkt eller ikke gjennomtenkt.

Presten som symbolperson spiller en viktig rolle, fordi hun er den man i dag møter i dåpssamtalen og i gudstjenesten. Men prestene kan ikke alene bygge relasjon til alle de menneskene som kommer til kirken ved dåp. Den nære relasjonen er idealet, men hvordan er det gjennomførbart i møte med de høye tallene? Omkring 80 prosent av barna som fødes hvert år blir døpt i Den norske kirke. Dersom relasjon til foreldrene er målet, må presten ha hjelp. Vi skal se videre på den problemstillingen i sammenheng med presten som en samhandlende leder.

Samhandlende ledelse

Jeg er opptatt av at ansatte i kirken skal arbeide for å involvere medarbeidere i tjeneste, og særlig i forbindelse med dåp er dette viktig. Det er tidkrevende å samhandle med andre mennesker, men jeg tror kirken tjener på det. Vi har sett hvor betydningfullt relasjonsbygging er i menighetsarbeid, blant annet gjennom det Root har skrevet, og dersom man har som mål å bygge relasjon til alle dåpsforeldrene som kommer til kirken, bør presten ha flere med seg i den oppgaven.

Både Saxegaard og Røkenes kommer med viktige innspill til hvordan man samhandler. En samhandlende leder må, ifølge Saxegaard, invitere til samhandling, oppfordre til samhandling, og hun må utvikle en bred kompetansevidfte. Dersom presten skal involvere flere i arbeidet med dåpssamtalen, kan hun ikke invitere til samarbeid kun på egne premisser.

Samarbeid om dåpssamtalen krever relasjonskompetanse og selvinnsikt, det krever at presten lytter og er interresert i andres ideer og evner å se ting fra deres perspektiv, slik at medarbeiderne kan involveres i arbeidet på sine premisser. Samtidig må presten tørre å opptre som leder, si fra dersom samarbeidet får en form hun ikke er fornøyd med, og samtidig slippe til andres kreativitet og evner. Hun må være tydelig og ryddig, ta ansvar for planlegging og fremdrift. Det Saxegaard skriver om balansen mellom å ta plass og gi rom, om å selv ta avgjørelser og å legge dem ut til bred høring, mener jeg er viktig. Det er viktig at flere medarbeidere slipper til i arbeidet med dåpssamtalen. Det tror jeg kan heve kvaliteten og mulighetene for å bygge relasjon til dåpsfamilien blir da større. Samtidig kreves det en leder, og det vil kanskje være naturlig at presten tar denne ledelsen, siden jeg mener at presten må være en viktig aktør i dåpssamtalen, ettersom det er hun som utfører dåpshandlingen.

Jeg har tidligere tatt opp at presten ikke er den eneste dåpsfamilien og dåpsfølget møter i forbindelse med barndåp. Presten har derfor et viktig oppgave i å involvere staben og menigheten slik at de bidrar til at dåpsfolket får et godt første møte med kirken. Her kommer Isaksen med noen viktige innspill. Han påpeker at overraskende mange dåpsforeldre kan fortelle om sitt førsteinntrykk av menighetens dåpsarbeid. Derfor er det viktig at menigheten gjør sitt beste for at dåpsforeldrenes første inntrykk skal bli godt. Isaksen mener menighetsstaben har en viktig rolle i den forbindelse. For det første bør staben være enig om hvilken informasjon som skal formidles i et første møte med dåpsforeldre og en gjennomdrøftning av menighetens dåpspraksis bør skje med hele staben tilstede (Isaksen 2009: 13). Isaksen mener dåpsforeldrene bør få god tilgang på informasjon fra kirken om dåp, for eksempel via en konkret invitasjon og orientering tilsendt i posten. En velfungerende nettside mener han også kan være en viktig ressurs for å formidle informasjon til dåpsforeldre (Isaksen 2009: 15). Isaksen understreker at dåpsforeldre fortjener respekt og imøtekommenhet og at ved sørge for at dåpsforeldre blir møtt med interesse, åpenhet og vennlighet, samt at det blir gitt god informasjon, for eksempel i det aller første møtet på telefon, er mye godt dåpsarbeid allerede gjort (Isaksen 2009: 15-16).

Den praksis som i dag er kommet på bane, blant annet i Oslo, med eget servicekontor som tar imot alle telefoner på vegne av menigheten og lager avtaler for dåp, viglser, gravferd og liknende, fungerer etter min mening dårlig. Hensikten med servicekontorene er å spare ressurser, men samtidig gi god informasjon og sørge for at alle henvendelser til kirken skal blir møtt. Min erfaring er dessverre at kommunikasjonen mellom servicekontoret og menighet er dårlig, og dermed fungerer ordningen mot sin hensikt, ettersom ordningen fører med seg

usikkerhet blant menighetsansatte og dermed blir ikke kommunikasjon ut til de vi skal betjene nødvendigvis ryddig. I tillegg mister man ved servicekontorene muligheten for å etablere umiddelbar kontakt til menigheten. ”Å skape trygghet er avgjørende viktig i møte med de som ønsker dåp i kirken. De som kjenner seg trygge i kirken, vil ha best forutsetninger for å bære med seg lærdom, inntrykk og motivasjon ut fra dåpsgudstjenesten”, skriver Isaksen (Isaksen 2009: 16). Denne tryggheten mener jeg best ivaretas ved at dåpsforedrenes første møte med kirken er ved kontakt med sitt lokale menighetskontor, forutsatt at de da umiddelbart blir møtt på en god måte ved at de blir møtt med vennlighet og får god informasjon.

Ikke alle momentene fra Røkenes er like relevante for en prest som for eksempel en sykepleier eller sosionom, men mye kan vi ta med oss i refleksjonen over presten rolle. Røkenes skriver man i arbeid med mennesker må kunne handle og samhandle. Det Røkenes skriver om handlingskompetanse er betydningsfullt for presten, både i samhandling med dåpsfamilien og med sine medarbeidere. Handlingskompetanse innebærer å forholde seg til de presten møter og samhandler med. Det innebærer å forstå, ta hensyn til og ivarta den andre. Presten er en god fagperson dersom hun bidrar til å skape trygghet, tillit, åpenhet, respekt og anerkjennelse, og dersom hun fremmer selvstendighet og medvirkning.

Relasjonskompetansen som Røkenes skriver om, er også relevant i prestens yrkeshverdag. Presten må evne å legge til rette for god kommunikasjon og forstå hva som skjer i samspillet med den andre. Relasjonskompetanse innebærer å være bevisst hvilken betydning verdier, holdninger, egne erfaringer og personlig væremåte har for hvordan man går inn i en yrkesrolle. Alt dette må presten reflektere over, både i møte med dåpsforeldrene i dåpssamtalen, og i samhandling med sine medarbeidere.

Røkenes skriver at en fagperson må være i stand til å etablere en relasjon, vedlikeholde relasjonen og avslutte profesjonelle relasjoner på en god måte. Hvordan presten etablerer relasjon til dåpsforeldrene, handler om hvordan vi kommuniserer og er nær i dåpssamtalen. Dette har vi allerede sett på. Presten må også være bevisst hvordan hun holder vedlike sine relasjoner. Her mener jeg presten overfor dåpsforeldrene og dåpsfølget må være bevisst sin betydning som presten ”deres”, og derfor forsøke å vise interesse og være nær hver gang man møtes. Oppgaven med å skulle vedlikeholde relasjonen kan kanskje oppleves krevende og umulig. Hvordan kan presten opprettholde relasjonen til alle menneskene hun møter i dåpssamtale? Og hva skjer dersom hun slutter eller av andre grunner blir fraværende? I de fleste yrkessituasjoner er det naturlig at det kommer brudd i relasjonene. Hvordan forholder vi oss til dette?

Jeg mener Root svarer på dette, idet han skriver at vi må praktisere relasjonsbasert menighetsarbeid som *mennesker*. Vi må ta vare på oss selv og sørge for at våre menneskelige behov oppfylles. Som mennesker blir vi slitne, slutter i jobben eller har behov for en pause. Vi kan ikke forvente noe mer av presten enn at hun er menneske som alle andre. Men nettopp derfor er det så viktig at ikke presten står alene i arbeidet, slik at andre kan fylle hennes rolle når det trengs. Vi skal komme mer tilbake til hvordan menigheten involveres og er deltakere i et relasjonsbasert menighetsarbeid.

Strategisk ledelse

I trosopplæringsplanen *Gud gir – vi deler* står det; ”Tverrfaglig samarbeid er nødvendig for å nå målene for menighetens trosopplæring. Trosopplæringens omfang og helhetlige læringssyn utfordrer staben til tverrfaglig samarbeid, der den enkelte ut fra sin arbeidsinstruks, kompetanse, erfaring og nådegaver deltar i menighetens planlegging og gjennomføring av trosopplæringen. Det er et ledelsesansvar å legge til rette for at alle ansatte i sine ulike funksjoner sammen kan bidra med sin kompetanse i en fornyet trosopplæring” (*Gud gir – vi deler* 2009: 31). Dersom dåpssamtalen skal kunne fungere som døråpner til videre trosopplæring, mener jeg det er nødvendig med tverrfaglig samarbeid i forbindelse med dåpssamtalen og dåpsgudstjenesten. Dette har jeg allerede argumentert for og for hvordan prestens rolle som samhandlende leder kan bidra til at man klarer å gjennomføre det. Samtidig mener jeg prestens lederrolle også er sentral i utviklingen av menighetens trosopplæring og i arbeidet med å lage en strategi for å involvere dåpsfamilien i menigheten.

Saxegaard skriver at strategisk arbeid handler om å reflektere over status for det arbeidet man står i og hvilke mål man ønsker å nå, og å lage en plan for hvordan man utvikler arbeidet og når målene. Strategisk ledelse handler om å involvere medarbeidere og gjøre dette arbeidet i fellesskap. På den måten kan gode ideer komme frem og man kan spille på hverandres kompetanse. Jeg mener det kan være veldig fruktbart dersom presten gjør dåpsarbeidet til et felleskapsarbeid og tar initiativ til å lage en plan og en strategi sammen med flere medarbeidere.

4.4 Involvering

En stor samtale åpner seg når du får barn. Den tar tid og forutsetter relasjoner. Vi har sett på hvem foreldrene er og vi har sett på betydningen av relasjoner. Hvordan kan kirka være relevant for dagens småbarnsforeldre? Jeg vil nå gjøre noen refleksjoner knyttet til det vi vet om unge foreldre i dag og hvordan kirken kan involvere dåpsfamilien i menigheten.

Dagens dåpsforeldre er ofte etablerte, ambisiøse, de har planlagt få barn og de har gjerne 1-års permisjon til hvert barn. Dette er et helt genuint nytt tidsaspekt som kirken kanskje ikke har tatt inn over seg. Det finnes en horde med mødre og fedre i fødselspermisjon som ønsker å fylle dagene med noe meningsfullt. De har kanskje også blitt opptatt av å bygge lokalkontakter. Den kulturelle fristilling man i dagens samfunn står i som ungdom, er for de fleste over idet man får barn. Den norske kirke har problemer med møte å ungdom, fordi alle vaner er fristilt. Idet man får barn og begynner å etablere rutiner og vaner, mener jeg kirken har et kjempemessig rekrutteringssted og større mulighet for å involvere. Da begynner et nytt liv. Å få barn er det sammen som å bli voksen. Jeg tror kirken har noe å tilby unge foreldre.

I samtaler med mødre på babysang kommer det frem at det er viktig for dem å ha noe på tapetet hver dag - en grunn til å komme seg ut. Mange savner kollegafellesskapet. I samtale med en av mødrene på babysang i den menigheten jeg tilhører, kom det frem at hun gjerne hadde kommet på babysang hver dag. Dette viser oss at babysang er en unik måte for kirken å møte dåpsforeldrene på. Jeg tror det er potensiale for at kirken kan møte småbarnsforeldre på flere måter, dersom vi lager gode treffpunkter og meningsfulle tilbud. Når nybakte foreldre velger å ta ut permisjon og være hjemme med barnet sitt i ett år, formidler de at oppdragelse og ivaretagelse er tatt inn over dem. Norske foreldre er opptatt av å være de "beste" foreldrene og gi barna sine tid. De er svært ambisiøse, både på egne vegne og på barnas vegne. Jeg mener kirken bør lage arenaer hvor vi kan møte og samtale med foreldre og hvor de kan få hjelp til refleksjonen rundt oppdragelse og opplæring, familieliv, hverdagsliv, verdier, tidsbruk, tro og tradisjon. Dette forutsetter menighetens og de ansattes deltakelse og en prest som arbeider strategisk og samhandlende.

Root skriver, med inspirasjon fra Bonhoeffer, at vi i menighetsarbeid må være stedfortredere for hverandre. Han skriver at i relasjonene møter vi Kristus. Jeg vil derfor løfte frem relasjonsbygging. Dersom vi ønsker å bygge relasjon til dåpsforeldrene, mener jeg vi bør invitere dem til noe mer enn én samtale hvor de bare møter presten. Jeg mener kirken bør komme på bane tidlig, gjerne før dåpsbarnet er født, og jeg mener vi må invitere dåpsforeldrene til gode treffpunkt og meningsfulle tilbud før og etter dåpen. Jeg mener

dessuten at dåpsforeldrene bør få mulighet til å møte andre småbarnsforeldre og andre medarbeidere i menigheten i dåpsamtalen, og i andre sammenhenger som de inviteres til i dåpssamtalen. Jeg vil komme tilbake til konkrete forslag for dette i neste kapittel.

Jeg ønsker å peke på at menigheten må ta del i ansvaret for å ta imot dåpsfamilien og hele dåpsfølget. Jeg har en opplevelse av at den gudstjenestefeirende menighet ikke ser hvor viktig det er at de ser, hilser på og ønsker dåpsfølget velkommen. I de fleste gudstjenester har kirkeverter et spesielt ansvar for å ønske mennesker velkommen til gudstjeneste, og i mange menigheter har man en ordning med dåpsverter som på en særlig måte skal følge opp dåpsfamilien. Både dåpsvertene og kirkevertene gjør en veldig viktig jobb, og de ordningene må opprettholdes etter min mening. Samtidig skulle jeg ønske at hele den gudstjenestefeirende menighet tok del i ansvaret med å sørge for at dåpsfølget føler seg velkommen. Det skal ofte ikke mer til enn et nikk og et smil, at man veksler noen ord og kanskje kommer med en personlig invitasjon til en eventuell kirkekaffe. Ofte er det flere barn med i dåpsfølget. Jeg mener det er flott at disse blir invitert til søndagsskole, og at man henvender seg til dem og foreldrene og for eksempel viser dem lekekroken i kirken. Dette kan alle gjøre. Man trenger ikke å ha et særskilt ansvar i gudstjenesten for å kunne vise gjestfrihet.

Dersom man ønsker at dåpsfamilien skal kjenne seg velkommen både i dåpsgudstjenesten og i andre sammenhenger i menigheten, mener jeg vi må la dem få følelsen av at kirka er deres. Jeg tror ikke vi bør forsøke å forklare og fortelle alt om hva dåpen innebærer i løpet av dåpssamtalen. Det kan vi bare gjøre bit for bit, men det vi kan gjøre umiddelbart i dåpssamtalen, er å formidle tilhørighet. Og som en del av dette, mener jeg vi må formidle menneskelighet. Root skriver at ungdomsarbeid ikke handler om å overføre en kristen livsstil på ungdommene, men at det handler om å være mennesker sammen og å fortelle om Guds menneskelighet. Mange dåpsforeldre kan nok i møte med presten og menigheten føle at de ikke er gode nok, fromme nok, at de ikke passer inn – og kanskje ønsker de ikke å passe inn. Jeg tror muligheten for at dåpsforeldrene kan se og få følelsen av at de passer inn, dersom vi minner dem på hvor menneskelig Jesus var. Det kristelige er det menneskelige. Dette må kirken formidle til mennesker i dag. Kirken er for alle mennesker. Ingen av oss eier kirken. Ikke engang presten. Jeg tror vi når langt dersom vi snakker om kirken som vår. Da åpner mulighetene seg for at kirkefremmede får øynene opp for at kirken også er for dem.

Jeg vil nå bevege meg videre og se på hvordan kirken formidler at deltakelse i menighetens trosopplæringstilbud er naturlig i forlengelsen av dåpen.

4.5 Trosopplæring

Kirken ønsker at dåpssamtalen skal være en døråpner til videre trosopplæring. Erling Birkedal har gjort en undersøkelse av relasjonen mellom menighet og foreldre i kirkens trosopplæring og i den forbindelse oppdaget at mange foreldre ikke ser sammenhengen mellom dåp og dåpsopplæringstiltak i kirken (Birkedal 2006: 58). Bibelen forutsetter opplæring i forbindelse med dåp, og derfor må vi i dåpssamtalen formidle at det er en naturlig sammenheng mellom dåp og trosopplæring. Vi må formidle at dåpen er en innlemmelsesrite og at ved dåpen blir man medlem i kirken. Jeg mener vi må være forsiktige med hvordan vi kommuniserer dette, men at vi likevel skal uttrykke en forventning til at dåpsbarnet i forlengelse av dåpen skal få en opplæring i kristendom. Etersom foreldre, ved å bringe barnet sitt til dåp, uttrykker et ønske om at barnet skal innlemmes i den kristne tradisjon, tror jeg vi kan anta at de fleste dåpsforeldre ønsker at barna skal få kristendomsopplæring. Derfor kan vi med frimodighet invitere dåpsfamilien tilbake til kirken.

I Foreldreundersøkelsen i Bjørgvin kommer det frem at 66 prosent mener at kirken ikke kan kreve noe av dåpsforeldrene knyttet til kristen oppdragelse og bare et lite mindretall av foreldrene mener kirken har noen rettigheter overfor dåpsbarnets oppdragelse (Øystese 2004: 46). Samtidig mener flertallet av dåpsforeldrene at kirken krever lite av dem (Øystese 2004: 49). Jeg tror foreldre kan reagere positivt på at kirken har forventninger til dem idet de henvender seg til oss. Med det mener jeg ikke krav, men forventning i positiv forstand. Jeg mener vi må være tydelige på sammenhengen mellom dåp og opplæring, og at vi derfor formidler at det er naturlig at barnedåpen ikke er et "drop-in" i kirken, men at vi ønsker at de bringer barna tilbake til videre opplæring i kirken. Olav Skjævesland skriver; "Det er bare en kirke som med sunn selvbevissthet vedstår seg sin identitet og sitt budskap, som i lengden vil vinne respekt utad, og opprettholde selvrespekten innad" (Skjævesland 1997:26). Jeg tror foreldre kan bli skuffet dersom kirken ikke er tydelig på at medlemskap i kirken henger naturlig sammen med et liv som Jesu lærling. Jeg tror folk har en forventning om at kirken skal være annerledes enn det de møter ellers i samfunnet. Jeg mener vi vinner på bekrefte foreldrene som de beste trosopplærerne og samtidig tilby dem hjelp. Jeg tror ikke kirken skal stille krav, men oppfordre og komme med tilbud. Kirken har et ansvar for å hjelpe foreldrene i opplæringen av dåpsbarnet, men vi skal ikke overta.

Hvordan går vi frem? Vi har allerede snakket om hvor verdifullt det er at kirken satser på relasjonsbygging overfor foreldrene. Dersom vi ønsker å nå gjennom til barna og få dem med videre i kirkens trosopplæringstilbud, må vi begynne med å nå inn til foreldrene. Sigmund Harbos avhandling *Barndomserfaringer og voksentro* viser at ingen andre sosiale bakgrunnsfaktorer er mer avgjørende for holdning til religion i voksen alder, enn foreldres religiøsitet i barnets oppvekstperiode (Harbo 1989:177). Det betyr at vi må satse på foreldrene dersom vi vil nå barnet. Evenshaug og Hallens modell for det familiepedagogiske mandat bekrefter dette; "Som pedagogisk hovedansvarlig har familien en filterfunksjon, som begrenser de andre mandathavernes rett til å påvirke barnet" (Evenshaug og Hallen 1997: 51). De skriver videre at "barnehagen, skolen og andre institusjoner utenfor hjemmet blir prinsipielt å betrakte som tilbud om hjelp til foreldrene i deres oppdragelsesgjerning" (Evenshaug og Hallen 1997: 51). Kirken som mandathaver overfor dåpsbarnet begrenses altså av foreldrene, men vi har mulighet til å tilby foreldrene hjelp i trosopplæringen. Hvorvidt foreldrene ønsker å ta imot denne hjelpen, vil avhenge av deres forhold til kirken. Dersom vi i løpet av dåpssamtalen evner å opprette en relasjon, gi dem trygghet, bekrefte deres tro og motiver, og bekrefte dem som trosopplærere, kan det føre til at de velger å ta imot kirkens tilbud. Jeg tror også vi når langt dersom vi i dåpssamtalen klarer å pirre nysgjerrigheten, vise dem mysteriene, fortelle at vi vet ikke så mye mer enn dem, men vi prøver å bevege oss i det kristne universet og ønsker å gjøre det sammen med dem.

4.6 Faddere

Dåpsfamiliens nettverk kan også spille en viktig rolle i formidling av tro og tradisjon overfor dåpsbarnet. Besteforeldre er i særlig grad et viktig tilskudd til tradisjonsformidling, fordi de presenterer tradisjonen bakover. Vi har sett i undersøkelsen av familieliv i Norge i dag at besteforeldre tilbringer mye tid sammen med barna sine. Jeg kommer likvel ikke til å skrive om deres rolle, siden de ikke er aktører i dåpssamtalen. Det er heller ikke vanlig at faddere er aktører i dåpssamtalen, men jeg ønsker i denne oppgaven å foreslå at de blir det. Jeg mener at fadderne skal inviteres til dåpssamtalen, fordi jeg ønsker mer bevissthet rundt betydningen av deres rolle. Samtidig har jeg observert at faddere ofte uttrykker usikkerhet i dåpsgudstjenesten, og derfor mener jeg det er viktig at de inviteres til den dåpsforberedende samtalen.

Foreldreundersøkelsen avdekker at fadderordningen i Dnk i dag kanskje har blitt en sovende ordning i forhold til dåpens forpliktelse. Kun 14 prosent av fadderne sier de vil be jevnlig for dem de er fadder for (Øystese 2004: 89). Det kan tyde på at det fadderne forplikter seg på i dåpsgudstjenesten, ikke blir tatt på alvor. Enda færre (8 %) sier de kan tenke seg å ta med barnet på gudstjeneste (Øystese, 2004: 89). Jeg fortsetter denne delen om faddere med å gi et historisk riss av fadderrollen.

Faddere, eller sponsorer som de også ble kalt, var de som tok et særlig åndelig ansvar for den døyte. St. Cyril av Alexandria forteller at når menn ble ekstremt syke, og det ble ansett som riktig å døyte dem nettopp på grunn av deres tilstand, ble noen utnevnt til å bekjenne forsakelsen og troen på deres vegne. Etter hvert som det ble mer og mer vanlig med barnedåp, ble fadderrollen naturlig videreført. Å døyte barn uten å kreve en bekjennelse av tro og et løfte om lydighet, ville være å forlate en av de viktigste delene av ritet, og kunne lede til den oppfatning at dåpen i seg selv fører til frelse uavhengig av samarbeidet med den døytes vilje. I begynnelsen var fadderne vanligvis barnets foreldre; de ble sett på som best egnede og naturligvis de som hadde sterkest ønske om å oppdra barnet slik at det kunne realisere og oppfylle løftene som ble gitt i dets navn ved dåpen. De biologiske foreldrene ble altså åndelige foreldre og representerte Moderkirken som mor til alle døyte. I de tilfellene hvor barna var foreldreløse, hvilket forekom særlig under forfølgelsene, sørget kirken for diakoner, diakonisser eller jomfruer som kunne innta sponsorrollen. Antallet voksendåp var ganske stort, og i mange tilfeller hadde dåpskandidatene hedenske foreldre eller foreldre som var så uvitende at de ikke egnet seg til å være ansvarlige for den åndelige utdannelsen av kandidaten. Derfor ble det mer og mer uvanlig å finne foreldre som var faddere for sine barn (*Encyclopædia of Religion and Ethics* 1971-74: 810).

I Middelalderen kom det krav om mer ansvarlig kristen ernæring, hvilket resulterte i både etableringen av en åndelig relasjon mellom fadderne og dåpsbarnet, og en ekskludering av foreldrene fra fadderrollen. I det åttende århundre startet kirken med en eksaminasjon av fadderne som fokuserte på deres kunnskap om kristne basis- tekster, for å sørge for at det i det minste forekom en viss egnethet til oppgaven. Under reformasjonen tok kirkene over essensielle deler av den tidligere praksis. Via Martin Luthers dåpsteologi ble fadderne gitt ansvaret for å bistå ved selve dåpen ved å be for kandidaten. Reformasjonen styrket den sivile og familiens fromhet, og i den prosessen ble fadderens sosiale oppgave utvidet. De fikk en viktig praktisk funksjon ved at de bidro til utdanning og ernæring, de ble adoptivforeldre dersom det ble nødvendig, og de bidro til at barna fikk etablert en selvstendig identitet

løsrevet fra sine biologiske foreldre. Faddere har fortsatt viktige funksjoner i landene i Sør-Europa og Latin- Amerika hvor den romersk- katolske kirke og den ortodokse kirke har hatt sterk påvirkning (*The Encyclopedia of Christianity* 1999: 442).

Endrede tidsforhold har bidratt til endringen i faddernes forpliktelse. I dag er kanskje fadderrollen en æresbevisning - lik forloverrollen, mer enn en forpliktelse til å følge opp barnet. Kirken gir heller ikke noen konkret beskrivelse av hva en fadders oppgaver er. På kirkens internettsider står det at å bli spurt om å være fadder er en tillitserklæring og at ”meningen med faddere er at de skal hjelpe til at barnet får kristen opplæring” (kirken.no, sitert 30.12.09), men denne oppgaven er ikke nærmere definert eller avgrenset.

Samtidig kan vi oppleve i møtet med faddere i dåpsgudstjenesten at de blir overrasket over at de ikke skal skrive under på noe, at vi ikke skal ha adressen deres, at det ikke blir skrevet ned hvem som bar barnet etc. Kan vi bruke slike spørsmål til å hanke inn fadderne? Bør kirka i større grad definere og ansvarliggjøre fadderne? Vi vet at vi må nå foreldrene for å nå barna. Men kanskje kan vi nå barna gjennom fadderne også, dersom de blir aktivisert. Jeg tenker at det kan være naturlig at også fadderne blir invitert til en dåpssamtale i kirken sammen med dåpsfamilien. På den måten kan mulighetene for at deres innsats i å gi dåpsbarnet en kristen opplæring økes. Jeg tror det er lite hensiktsmessig å stille større krav til fadderne, men det kan vise seg å være fruktbart dersom vi i større grad involverer dem og viser dem at deres oppgave kan være betydningsfull, alt etter hvor mye de selv ønsker å legge i den.

En annen viktig årsak til å invitere fadderne til en forberedende dåpssamtale i kirken, er for å involvere dem og kanskje bidra til at de blir husvarme inne dåpsgudstjenesten. Dette vil jeg ta opp mer konkret i neste kapittel.

En liten detalj som kan gjøre fadderne mer bevisste på deres oppgave, kan være å vente til alle fadderne har svart på spørsmålet de får i dåpsliturgien; ”Vil dere at NN skal bli døpt i Faderens og Sønnens og Den Hellige Ånds navn og bli opplært til et liv i den kristne tro?” (*Reform av kirkens gudstjenesteliv - Forslag til ny dåpsliturgi* 2009: 6). Dersom presten ser alle fadderne i øynene og venter til hun får respons, kan dette skjerpe faddernes oppmerksomhet og hjelpe dem til å innse at de faktisk avlegger et løfte sammen med foreldrene, hvilket innebærer oppfølging av dåpsbarnet.

Idet dåpsforeldrene møter til dåpssamtale, er gjerne faddere allerede valgt og spurt. Jeg mener det er naturlig å samtale med dåpsforeldrene om valg av fadder i dåpssamtalen, hvordan de

ønsker at fadderne skal bidra i barnets liv og bevisstgjøre faddernes rolle ved å stille spørsmål til hvilke kriterier de selv har hatt i sitt valg. Det kan utvikle seg til en samtale som kan bidra til at foreldrene selv ansvarligjør sitt/sine barns faddere.

5. Dåpssamtalen i praksis

Vi har i forrige kapittel hentet opp relevant teori fra kapittel 2 og 3 og sett på hvordan vi møter og kommuniserer med dåpsforeldrene ut ifra det vi vet om deres livssituasjon og med fokus på relasjon. Vi har sett på prestens rolle og viktigheten av å involvere flere medarbeidere i dåpssamtalen, og vi har sett på hvilken betydning det kan ha dersom menigheten også bidrar i mottakelsen av dåpsfølget i dåpsgudstjenesten. Vi har sett på hvordan vi kan involvere foreldrene i menigheten og hvordan vi går frem for å invitere til videre trosopplæring, og vi har sett på faddernes rolle. Jeg ønsker nå å komme med noen konkrete forslag til kirkens møte med mennesker i forbindelse med barnedåp.

5.1 Dåpssamtalen som forberedelse

Dåpssamtalen er først og fremst en forberedelsessamtale. Min opplevelse er at foreldrene først og fremst ønsker informasjon om det som skal skje i dåpsgudstjenesten i dåpssamtalen. De lurer på hvor de skal sitte, når de skal komme frem, hvem som skal være med frem, hvor de kan skifte på barnet, hvor dåpsfølget skal sitte osv. Jeg tror mange prester undervurderer behovet foreldrene har for å være praktisk trygge. Jeg mener vi må ta foreldres usikkerhet på alvor og sørge for at de får den praktiske informasjonen de trenger. Jeg mener derfor dåpssamtalen bør foregå i kirken. Dette fordi jeg mener dåpssamtalen bør inneholde praktisk øving. Dåpsforeldrene bør bli vist hvor de skal sitte og hvor de kan skifte på barnet. De bør øve på å gå i prosesjon og hvordan de står ved døpefonten. Jeg mener det er flott om man øver på hvor den som bærer skal stå og hvordan han eller hun holder barnet under dåpshandlingen. I Reimers undersøkelse kommer det frem at dåpen oppfattes som en forestilling eller opptreden (Reimers, 1995: 91). Selv om kirken ikke ser på dåpshandlingen og dåpsgudstjenesten på samme måte, kan det hjelpe oss til å forstå at foreldre og faddere kan bli svært nervøse og de trenger derfor opplæring og informasjon for å være trygge.

Jeg vil derfor løfte frem verdien av å ha dåpssamtalen i kirkerommet, uavhengig av om det er en arbeidskirke, med egnede rom til samtale i etterkant, eller om det er en gammel middelalderkirke, hvor man må fortsette samtalen i trange, harde benker.

En annen viktig del av dåpssamtalen som forberedelse, handler om involvering av dåpsfølget i gudstjenesten. Jeg mener man må ved å involvere dåpsforeldrene og faddere, og kanskje andre i dåpsfølget, bidrar til en sterkere opplevelse av dåpsgudstjenesten for dåpsfamilien. Min oppfatning er at det er ganske vanlig å forsøke å få noen i dåpsfølget til å bidra med tekstlesning. Det må vi fortsette med. I tillegg mener jeg vi kan involvere dåpsfamilien og fadderne i prosesjon, bære dåpskannen, prosesjonskors, nattverdselementer, tenne lys, holde opp vannet, tørke barnets hode. Hvem som skal delta i dette, og hvordan, bør planlegges i dåpssamtalen.

5.2 Form og innhold

For at foreldrene skal få en god opplevelse av dåpssamtalen, er det viktig å etablere trygghet. Forutsigbarhet er da viktig, og derfor mener jeg man bør begynne dåpssamtalen med å informere om hva som skal skje i samlingen.

En undersøkelse som ble gjort i 1982 viste at de korte dåpssamtalene fungerte dårligst, og at dåpssamtalene var lenger dersom presten var ung og/eller den ble holdt i hjemmet, ettersom foreldrene da var tryggere (*Dåpspraksis og dåpsopplæring i Den norske kirke* 1982: 81). Dette mener jeg vi må ta innover oss idet vi blir altfor opptatt av å effektivisere tiden. Selv om både foreldre og prester har en travel hverdag, bør vi ta oss god tid i dåpssamtalen.

Jeg mener en dåpssamtale bør ha følgende innhold:

- Paktisk gjennomgang av dåpsgudstjenesten
- Samtale om det nye livet, familieliv, parforhold
- Samtale om kristen tradisjon, tro, trosopplæring i hjemmet, dåpens betydning
- Informasjon og samtale om trosopplæringstilbud i menigheten, menighetsliv
- Bønn

Vi har imidlertid snakket om hvor utfordrende det kan være å kommunisere med dåpsforeldrene om blant annet dåpens betydning. Vi må derfor forsøke å finne gode måter å gjøre nettopp dette på. Samtidig tror jeg ikke nødvendigvis den ene dåpssamtalen bør inneholde alle de nevnte punktene. Kan hende man bør invitere til flere treffpunkter og fordele punktene utover flere samtaler og møtepunkter. Dette kommer jeg tilbake til under neste punkt (5.3). Uansett om man velger å ha én eller flere dåpssamtaler/- samlinger, må man jobbe med kommunikasjon. Holdø har foreslått at man i dåpssamtalen bruker liturgi, bønn, tekster og symboler for å kommunisere på en god måte. Hun foreslår blant annet at man kan gjøre dåpssamtalen til en en trossamtale om aftenbønn eller barnesalme, eller å lage en liturgisk dåpssamtale hvor dåpsforeldrene får oppleve en hellig stund og en smakebit på dåpsgudstjenesten (Holdø 2008: 75-76). Dette er gode forslag, men jeg savner muligheten for praktisk øving og mer tid til å bli kjent med hverandre for å bygge relasjon. Hun foreslår også at man kan gjennomføre dåpssmtalen i form av babysang med måltid (Holdø 2008: 77). Da ivaretas muligheten for samtale i en mer uformell ramme. Man kan også ha en samling hvor man forklarer dåpen ut ifra konkrete ting som vannet og korset, slik jeg har tatt opp tidligere. En god metodikk vil også være å be foreldrene skrive ned eller tegne det de har satt pris på av trosopplæring i egen barndom. Da kan man få en verdifull samtale om hva de ønsker å bringe videre til egne barn. En god måte å snakke om trosopplæring i hjemmet, kan være ved å formidle at en god oppdragelse er en kristen oppdragelse, fordi det menneskelige er det kristelige. Det er en fin måte å bekrefte foreldrene på. Vi kan dessuten snakke om hvilke vaner man allerede har eller kan etablere i familien i forlengelse av dåp, som kveldsbønn, godnatt – sang, bønn/sang for maten, og pynting og forberedelse i forbindelse med høytider.

Jeg ønsker å komme med ett bidrag til form for liturgisk dåpssamtale som et supplement til de forslagene Holdø har kommet med, og alle de andre gode formene for dåpssamtale som finnes;

I den menigheten jeg hører til, har vi hatt småbarnsmesser. Disse samlingene er tilrettelagt for barn under skolealder og jeg mener de også kan fungere godt for babyer og deres foreldre. Messen er en vandring i mellom fire stasjoner i kirkerommet, og hver stasjon tilsvarer det vi lover når vi døper våre barn:

- Å be for dem
- Lære dem selv å be
- Hjelpe dem til å bruke Guds ord

- Hjelpe dem til å bruke Herrens nattverd

I vandringen mellom stasjonene synges dåpssalmer og andre kristne barnesanger. I messen blir Guds ord lest, man ber for barna, man mottar nattverd, ber for verden og tenner lys. Etter messen spiser man middag sammen bak i kirken.

Jeg mener småbarnsmessen kan være en god form for dåpssamtale fordi man i liturgien gjennom salme - og sangtekster, gjennom nattverdsinnstiftelsen og bønnene får formidlet dåpens betydning. Dessuten får man ved måltidsfellesskapet i etterkant mulighet til å bygge relasjoner og samtale om det man skulle ønske. I en slik form for dåpssamtale, er det naturlig at flere foreldrepar er samlet og at flere av kirkens medarbeidere utover presten er involvert. En vil også kunne involvere faddere i en slik samling. Dersom småbarnsmessen er en del av kirkens trosopplæringstilbud, vil det gi enda større mening å invitere til dåpssamtale i en slik form.

5.3 Utvidelse av dåpssamtalen og invitasjon videre

Enhver menighet bør arbeide strategisk med dåpsarbeid. Det begynner etter hvert å bli mange trosopplæringsstillinger i menigheter rundt om i landet i forbindelse med trosopplæringsreformen. Ellers har de fleste menigheter medarbeidere som arbeider med barneaktiviteter. Jeg mener det bør være en selvfølge at de med ansvar for trosopplæring i menigheten deltar i det strategiske arbeidet vedrørende dåpssamtalen, og helst også deltar i dåpssamtalen. Dette kommer av at steget fra dåpssamtalen til deltakelse i trosopplæringstilbud vil være enklere å ta dersom dåpsforeldrene møter den personen som er ansvarlig for trosopplæringsaktiviteten i dåpssamtalen. Jeg mener også man bør være flere om å arbeide med dåpssamtalen, blant annet fordi jeg mener vi med fordel kan utvide tilbudet fra én dåpssamtale til flere samlinger. Dersom flere i menigheten er med i arbeidet med å møte dåpsforeldrene, tar vi på alvor tekningen om relasjonsbasert menighetsarbeid, fordi flere medarbeidere i dåpssamtalen kan gjøre at flere relasjoner mellom dåpsforeldre og kirke blir knyttet. Dessuten vil et utvidet tilbud til dåpsfamilien, kommunisere at vi forventer, i positiv forstand, at de kommer tilbake, at dåpen bare er starten på en vandring sammen, og at menigheten ønsker å gå videre sammen med dåpsfamilien og dåpsbarnet.

I trosopplæringsplanen foreslår man også å ha en dåpsfamiliesamling før eller etter dåp i tillegg til dåpssamtale (*Gud gir – vi deler* 2009: 17). Jeg tenker at det kan være fruktbart at

kirken kommer på bane enda tidligere, og foreslår at kirken inviterer foreldrene allerede før barnet er født. Mange begynner kanskje å tenke på dåp under graviditeten og kan tenke seg å komme i dialog med kirken mens de går og venter på barnet. Da har de kanskje bedre tid og behov for å snakke om det nye livet som venter. Dersom noe skulle gå galt under svangerskapet, kan det være meningsfullt at kirken allerede er involvert. I slike samlinger for vordende foreldre kan man også involvere fagpersoner utover kirkens ansatte, som jordmor og familierapeut, som kan svare på spørsmål og gi undervisning. Jeg mener et slikt initiativ vil være å vise vordende foreldre at kirken tar dem på alvor og derfor tilbyr vår hjelp og støtte.

Jeg mener vi bør holde fast på at den formelle og ”obligatoriske” dåpssamtalen bør være en forberedende samtale i kirken i forkant av dåpsgudstjenesten, og at denne gjerne kan være for flere foreldrepar og for fadderne i form av for eksempel en småbarnsmesse. I den samlingen bør de møte den presten som skal forrette dåpen. For å i større grad opprette en nærere kontakt til hver dåpsfamilie, mener jeg det kan være verdifullt å i tillegg tilby et hjemmebesøk. Det trenger imidlertid ikke være presten som utfører den. Jeg mener det kan være spennende å involvere andre medarbeidere til å utføre en slik oppgave, for eksempel et ungt par som har små barn. Kanskje det vil være en god arena for å komme med informasjon om kirkens trosopplæringstilbud og andre tilbud i menigheten? Kanskje samtalen om å være foreldre, parforhold, oppdragelse og tro kan være lettere mellom mennesker i samme livssituasjon? Gjennom en slik samtale er det ingen tvil om at gode relasjoner kan knyttes, og det kan være en inngangsport både til videre trosopplæring for barna og for involvering i menigheten for hele familien. En slik samtale vil også kunne gjøres av andre medarbeidere i ulik alder og livssituasjon. Da kan man ta med seg det vi har lært om relasjonskompetanse; at man utnytter kunnskap, erfaring og livssituasjon i møte med mennesker.

Jeg mener vi i dåpssamtalen må komme med invitasjoner, både til barna og foreldrene. Babysang og småbarnsmesse er trosopplæringstilbud dåpsforeldre kan være med på allerede i barnets første leveår. Dette er også arenaer med mulighet for relasjonsbygging og involvering i menighetens fellesskap. Dersom disse invitasjonene kommer fra medarbeidere i menigheten som er ansvarlige for aktiviteten, eller andre foreldre som selv deltar i aktivitetene, tror jeg muligheten for at dåpsforeldrene faktisk kommer tilbake er større.

Jeg mener også at kirken må ta seg selv på alvor og ha et tilbud til de som ønsker og trenger opplæring i den kristne tro. Det er helt naturlig at kirken til enhver tid kan tilby

kristendomsopplæring, enten i form av et kurs, invitasjon til et småfelleskap eller liknende. Dette bør vi kunne invitere til i dåpssamtalen.

En måte å ta foreldrene på alvor, vil være ved å invitere dem til foreldrekurs. Jeg mener det er verdifullt at vi viser dåpsforeldrene at vi vet om deres behov og vi er interessert ved å møte dem på det de trenger. Kanskje menigheten kan invitere til en samling i halvåret hvor man inviterer etter tur for eksempel helsesøster, barnelege, barnepsykolog, fysioterapeut, musikkterapeut, familieterapeut - alle mulige ressurspersoner for foreldre. Vi må vise dem at vi ønsker å hjelpe dem i foreldre- og ekteskapsrollen. Og ikke minst må vi som kirke komme med hjelp og tilbud til aleneforeldre.

Jeg ønsker at kirken i møte med unge foreldre i dag kan tilby gode felleskap, vise at vi tar dem på alvor og at kirken tar seg selv på alvor – derfor ønsker vi å bygge relasjoner til de menneskene som bringer barna sine til dåp i kirken. Fordi det er i relasjonene vi møter Kristus – derfor er menneskene avhengig av hverandre.

5. Oppsummerende konklusjon

Jeg innledet med at dåpssamtalen er en utfordrende oppgave for prestene. De ønsker gjerne først og fremst å samtale om dåpens betydning, mens for de aller fleste dåpsforeldre er tradisjon årsaken til at de bringer barnet sitt til dåp og dåpsteologi kanskje uinteressant. Den norske kirke har lenge arbeidet med en trosopplæringsreform, og i den forbindelse er det naturlig å tenke nytt rundt dåpssamtalen. Dåpssamtalen er inngangsporten til videre trosopplæring, og derfor har vi sett på hvordan kirken går frem for at dåpssamtalen skal fungere nettopp som en inngangsport til menigheten.

Gjennom dåpsliturgien kommuniserer kirken dåpsteologi. Jeg mener det er berettighet at skapelsesteologien må løftes frem, i lys av den virkelighet vi står i i dag. Jeg mener kirken må bekrefte og ta på alvor dåpsforeldrene i dåpssamtalen, i stedet for å være mistenksomme og kontrollerende overfor foreldrenes motiver for dåp. Samtidig må kirken ta seg selv og sin lære på alvor, og formidling av frelsesteologien må ikke gå på bekostning av at jeg mener vi skal begynne med å kommunisere at barnet er skapt av Gud. Vi må også kommunisere at vi ønsker å involvere dåpsfamilien i menighetens felleskap og bistå i trosopplæring. Dette kan vi kommunisere ved at vi inviterer, og at vi formidler ved tilstedeværelse og nærhet at vi ønsker å bygge relasjoner.

For å nå frem i kommunikasjon rundt dåpens betydning, kan det være fruktbart å ta i bruk symboler, og dåpssamtalen kan derfor gjøres med en liturgisk vri hvor man bruker og forklarer symbolene.

Presten har en helt sentral rolle overfor dåpsfamilien. Hun er en symboliserende leder, og derfor må hun reflektere over hennes betydning overfor dåpsfamilien. Presten må være nær og tilstede, tørre å ta plass og være en tydelig symbolperson overfor dåpsfamilien og dåpsfølget. Presten som samhandlende leder har en unik mulighet til å involvere flere medarbeidere i dåpsarbeidet og på den måten bidra til økt fokus på relasjonsbygging. Prestens relasjonskompetanse og evne til samhandling er helt sentral i møte med og i samarbeid med mennesker.

Dersom man skal utvide og utvikle dåpssamtalen og tilbudet til dåpsfamilien, må man arbeide strategisk. Presten har en viktig oppgave i å lede dette arbeidet.

Relasjonsbasert arbeid er avgjørende for kirken, fordi Gud møter oss i relasjonene og fordi relasjoner binder kirken og verden sammen. Derfor må presten stå sammen med flere medarbeidere i dåpsarbeidet, og derfor må vi invitere dåpsfamilien til mer enn den éne dåpssamtalen, slik at vi utvider muligheten for å kunne bygge relasjoner til dåpsforeldrene. Ved å invitere dåpsforeldre til gode og meningsfulle tilbud, viser vi at vi tar dem på alvor. Ved å være klar over hvilken hverdag småbarnsfamilier har, og være bevisst utviklingen i samfunnet knyttet til blant annet sekularisering og pluralisme, kan kirken møte deres behov og være til hjelp i familielivet. Ved å bygge relasjoner og være stedfortredere for hverandre, kan man erfare Kristus og liv kan forvandles. Derfor bør menighetens mål med dåpssamtalen være at presten og kirkens medarbeidere bygger relasjoner til dåpsforeldrene. Da har man et godt utgangspunkt for å invitere til trosopplæring og involvering i menigheten.

Litteratur

Barstad, Anders: "På vei mot det gode samfunn?". SSBmagasinet 2001, ssb.no. Sitert 18.12.09.

Birkedal, Erling: *Læringsmiljø og deltakelse – en undersøkelse av relasjonen mellom menighet og foreldre i kirkens trosopplæring*. Trondheim: Tapir, 2006.

Björdal, Øystein: "Dåpssamtalen" i *Våre tider i Guds hånd hånd - kirkens tjeneste ved dåp, konfirmasjon, vigsel og gravferd*. Berit Okkenhaug og Olav Skjevesland (red.). Oslo: Verbum, 1997.

Brochmann, Grete: ”Lykksalighetens rike og den nye etniske forstyrrelsen – innvandring og det flerkulturelle Norge” i *Det norske samfunn*, Ivar Frønes og Lise Kjølrsrød (red.). Oslo: Gyldendal Akademisk, 2005.

Brudal, Lisbeth F.: *Å få barn - fødselspsykologi for foreldre*. Oslo: Aschehoug, 1991.

Danielsen, Kirsten og Trude Lappegård: ”Tid er viktig når barn blir født - om ulik bruk av lønnet fødselspermisjon” i *Samfunnsspeilet nr. 5 2003*, ssb.no. Sitert 18.12.09.

Daugstad, Gunnlaug og Lars Østby: ”Et mangfold av tro og livssyn – det flerkulturelle Norge” i *Samfunnsspeilet nr. 3 2009*, ssb.no. Sitert 06.01.10.

Dokka, Trond, Astrid Hareide og Ole D. Hagesæther: *Dåpsopplæring i Den norske kirke: delrapport, Kirke/stat – utvalget*, ed. Kirkerådet. Oslo: Kirkerådets informasjonstjeneste, 2001.

Dåpspraksis og dåpsopplæring i Den norske kirke. Oslo: IKO’s læremidler, 1982

Encyclopædia of Religion and Ethics. Red.: James Hastings. Edinburgh: Clark, 1971-1974

En orientering om forslaget til ny dåpsliturgi - Reform av kirkens gudstjenesteliv. Kirkerådet, 2008. Kirken.no. Sitert 29.12.09.

Evenshaug, Oddbjørn og Dag Hallen: *Familiepedagogikk – oppdragelsens hva, hvordan og hvorfor*. Oslo: Gyldendal, 1997.

Folkekirke 2000: en spørreundersøkelse blant medlemmer av Den norske kirke / Ida Marie Høeg, Harald Hegstad, Ole Gunnar Winsnes. Oslo: KIFO, 2000.

Frønes, Ivar og Ragnhild Brusdal; ”Generasjoner, livsløp og forandring” i *Det norske samfunn*, Ivar Frønes og Lise Kjølrsrød (red.). Oslo: Gyldendal Akademisk, 2005.

Gjesdal, Velaug: ”*Sammen med denne menighet*” - *Familien i Den norske kirkes dåpsopplæring*. Masteroppgave i kirkelig undervisning. Oslo: MF, 2007.

Gud gir - vi deler: plan for trosopplæring i Den norske kirke: høringsutkast 2009. Oslo: Den norske kirke, Kirkerådet, 2009.

Gudstjenestereformen/ dåp - oppsummering av hørings svar. Sakshandsamar Lillian Mortveit Dittmann. Kirkerådet, 16. okt 2009.

Gullestad, Marianne: *Kultur og hverdagsliv*. Oslo: Universitetsforlaget, 1989.

Hagestad, Gunhild O. og Katharina Herlofson: "Dagens besteforeldre - småbarnfamiliens støttespillere" i *Samfunnsspeilet nr. 1 2009*, ssb.no. Sitert 18.12.09.

Harbo, Sigmund: *Barndomserfaringer og voksentro - en religionspsykologisk undersøkelse av forholdet mellom tidlig påvirkning og senere holdning til kristendom*. Oslo: Universitetsforlaget, 1989.

Holdø, Cecilie: *Dåpssamtalen mellom det hellige og alminnelige - kirkens utfordringer i møte med unge foreldre i en postmoderne tid*. Masteroppgave i kirkelig undervisning. Oslo: MF, 2008.

Høeg, Ida Marie: "Barnedåp - en sterk tradisjon i et moderne samfunn" i *Nytt norsk kirkeblad: for teologi og praksis nr. 6-2002 30.årgang*. Oslo: Det praktisk-teologiske seminar, 2002.

Høeg, Ida Marie: "Jeg døper deg til Faderens, Sønnens og Den Hellige Ånds navn - Dåp og tradisjon i Den norske kirke." i *PTs skriftserie nr.8: Dåp – konfirmasjon - kateketisk praksis - et riteperspektiv på sosialisering*. Synnøve Heggem og Espen Dahl (red.). Oslo: Det praktisk-teologiske seminar, 2003.

Isaksen, Sjur: *Med et nyfødt barn i våre hender*. Oslo: IKO, 2009.

Jesper Juul: *Livet i familien - de viktige verdiene i samliv og oppdragelse*. Oversatt av Arne Solli. Oslo: Pedagogisk forum, 2005.

Kitterød, Ragni Hege: "Store endringer i småbarnsforeldres dagligliv" i *Samfunnsspeilet nr. 4-5 2002*, ssb.no. Sitert 18.12.2009.

Lappegård, Trude: "Fruktbarhet og familiepolitikk" i *Samfunnsspeilet nr. 6 2001*, ssb.no. Sitert 18.12.2009.

NOU 2000:26 "... til et åpent liv i tro og tillit" - Dåpsopplæring i Den norske kirke. Oslo: Norges off. utredning, 2000.

Reform av kirkens gudstjenesteliv - Forslag til ny dåpsliturgi. Kirken.no. Sitert 29.12.09

Reiten, Håvard m.fl.: *Lingua: tysk - norsk/norsk - tysk*. Oslo: Kunnskapsforlaget, 2008.

Repstad, Pål; "Privat og forankret - religion og livssyn i dagens Norge" i *Det norske samfunn*, Ivar Frønes og Lise Kjølørød (red.). Oslo: Gyldendal Akademisk, 2005.

Root, Andrew: *Revisiting relational youth ministry: from a strategy of influence to a theology of incarnation*. Downers Grove: InterVarsity Press, 2007.

Røkenes, Odd Harald: "Relasjonskompetanse og kommunikasjon" i *Bære eller breste - Kommunikasjon og relasjon i arbeid med mennesker*. Bergen: Fagbokforlaget, 2006.

Røkenes, Odd Harald: "Utvikling av relasjonskomptanse" i *Bære eller breste - Kommunikasjon og relasjon i arbeid med mennesker*. Bergen: Fagbokforlaget, 2006.

Saxegaard, Fredrik: "Presten som symboliserende, samhandlende og strategisk leder – en modell for sokneprestens lederskap i folkekirken" i *Halvårsskrift for praktisk teologi* (2). Oslo: 2009.

Skjevesland, Olav: "Kasualhandlingenes teologi" i *Våre tider i Guds hånd - Kirkens tjeneste ved dåp, konfirmasjon, vigsel og gravferd*. Berit Okkenhaug og Olav Skjevesland (red.). Oslo: Verbum, 1997.

St. melding nr.7. *Trusopplæring i ei ny tid*. Oslo: Kyrkje- og kulturdepartementet, 2002.

The Encyclopedia of Christianity. Erwin Fahlbusch (red.) Pelikan. Bind 2. Grand Rapids, Mich.: Eerdmans, 1999.

Øystese, Rune: *Foreldreundersøkelsen - Dåpsopplæring i hjem og familie*. Bergen: NLA-forlaget, 2004.